

Centrul European pentru Drepturile Rromilor

Furie în zori

*Violența împotriva rromilor
în România*

Seria rapoartelor pe țări, nr. 2
septembrie 1996

Rromii (țigani) rămân grupul etnic cel mai năpăstuit din Europa. Drepturile fundamentale le sunt amenințate aproape pretutindeni. În ultimii ani s-au înregistrat cazuri îngrijorătoare de violență cu tentă rasistă îndreptate împotriva rromilor. Discriminarea rromilor în ce privește locul de muncă, educația, sănătatea, serviciile administrative și de altă natură este comună în multe societăți. Discursul incitator la adresa rromilor adâncește stereotipele negative infiltrate în gândirea opiniei publice europene. *ERRC* (Centrul European pentru Drepturile Rromilor) reprezintă o inițiativă internațională care își propune să monitorizeze situația drepturilor omului pentru această etnie și să acorde asistență juridică în caz de abuzuri sau încălcări ale drepturilor omului.

COMITETUL DIRECTOR:

Președinte: ANDRÁS BÍRÓ (UNGARIA)

Isabel Fonseca (Marea Britanie)

Nicolae Gheorghe (România)

Deborah Harding (SUA)

Rudko Kawczynski (Germania)

Khristo Kyuchukov (Bulgaria)

Lord Lester of Herne Hill QC (Marea Britanie)

Edgar Morin (Franța)

Ina Zoon (Republica Cehă/Spania)

Director executiv: Dimitrina Petrova

Acest raport a fost redactat de Veronika Leila Szente și editat de Dimitrina Petrova.

Editor asociat: Claude Cahn

Grafica: Createch Ltd./Judit Kovacs

Copyright

Centrul European pentru Drepturile Rromilor dorește să mulțumească pentru timpul, efortul și ajutorul acordat de următoarele persoane, fără de care realizarea acestui raport ar fi fost imposibilă.

Numeroase victime din rândul rromilor și martori ai abuzurilor au acceptat să fie intervievate și au oferit Centrului informații privind cazurile lor.

Patrick de Briey, Vera Cîmpeanu, Nicolae Gheorghe, István Haller, Maria Ionescu, Michelle Kelso, Emilian Niculaie, Dan-Sergiu Oprea, Andrei Schwartz, Carmen Șipos și Manuela Ștefănescu ne-au pus la dispoziție vasta lor experiență privind situația rromilor în România și legislația românească.

Éva Báthory, Antonia Crețeanu, Romulus Cristea, Călin Goina, Cristina Hanganu, Antoaneta Roman și Csaba Szilágyi ne-au ajutat enorm în timpul și după investigațiile extrajudiciare.

Mats Ekström, Nida Gelazis, Nikolai Gughinski, Stephen Humphreys, Agata Morgan și Nidhi Trehan au citit una sau mai multe schițe de raport și au făcut comentarii stilistice și de substanță.

CUPRINS:

1. Introducere
2. Abuzuri ale trecutului încă neremediate
 - Hădăreni
 - Ogrezeni
 - ... Și multe alte cazuri
3. Violența oficială
 - 3.1. Razii ale poliției organizate în comunitățile de romi
 - 3.1.1. Razii nejustificate
 - Acâș și Mihăieni
 - 3.1.2. Razii pentru “domiciliu ilegal”
 - Colentina
 - Pata-Rât
 - Bontida
 - 3.1.3. Razii pentru “prevenirea criminalității”
 - Cazul familiei Vlad
 - Bălteni
 - Rezumat
 - 3.2. Folosirea excesivă a forței de către organele de ordine
4. Concluzii: revendicarea drepturilor legale
5. Pentru o reglementare justă: recomandările Centrului European pentru Drepturile Omului către guvernul român
6. Bibliografie
- 7 Anexe

“Am aflat că patru (sau paisprezece) polițiști au apărut în cele din urmă - după ce gloata plecase, după ce casele dispăruseră - cu un mesaj pentru țigani: “Trebuie să plecați din sat, pentru că au să se întoarcă și au să vă omoare”. “Dar noi stăm aici”, explică una dintre femei, “pentru că nu avem unde ne duce”. “Vrem să rămânem aici”, adăugă o a doua, “pentru că aici ne-am născut”.

Isabel Fonseca, *Bury Me Standing*

1. INTRODUCERE

Răspândirea violenței comunitare împotriva rromilor este principala problemă pe care se axează rapoartele privind situația drepturilor omului în România de la căderea regimului Ceaușescu, în 1989¹. În urma neînțelegerilor și certurilor dintre rromi pe de o parte, și români sau maghiari pe de altă parte, gloate furioase de săteni s-au adunat și au dat foc caselor rromilor, au gonit comunități întregi de rromi și uneori au ucis chiar persoane aparținând acestor comunități. Îngrijorarea crescândă pentru drepturile rromilor în România ultimilor ani poate fi descrisă prin prisma ciocnirilor interetnice și a violenței declanșate pe motive rasiale.

Investigațiile realizate de *ERRC* în România pe parcursul anului 1996 au dezvăluit schimbări majore ale tipurilor de abuzuri săvârșite împotriva rromilor din România. Violența comunitară a fost înlocuită de razii sistematice organizate de poliție în comunitățile de rromi. Înainte, gloate furioase de săteni atacau casele vecinilor lor rromi, o formă de pedepsire colectivă a infracțiunilor comise de persoane aparținând acestei minorități. În prezent, amenințarea vine din partea unei instituții oficiale - poliția.

Comunitatea internațională este într-o oarecare măsură responsabilă pentru răspândirea violenței oficiale² împotriva rromilor în România. În luna martie 1993, ca răspuns la articolele deloc măgulitoare apărute în presa internațională la adresa violenței împotriva străinilor în Germania, guvernul german a ajuns la un acord cu guvernul român și a început să deporteze rromii în România. Guvernele român și german au reușit să cadă de acord asupra unui plan prin care Germania să-și poată rezolva problema privind violența pe motive rasiale la nivel intern, prin deportarea victimelor potențiale, plătind guvernului român pentru ca acesta să le preia. Mulți rromi de origine română din acest grup de deportați fugiseră din calea violenței colective și a intensificării sentimentelor anti-rrome în propria țară, deși se dovedise de mult că este extrem de dificil să ajungă în occident pentru a cere azil³. Ca rezultat al acestei încercări zadarnice de a fugi din țară și al întoarcerii lor, guvernul român a primit pe plan internațional aprobarea tacită de a face cu rromii ceea ce crede de cuviință. Raziile poliției în așezările rromilor, hărțuirea și abuzurile fizice au început după aceasta să devină un tipar de aplicare a legii în România.

În afară de razii, *ERRC* a investigat un număr de incidente ce indică la rândul lor o violență sporită a responsabililor cu aplicarea legii. În dimineața zilei de 9 mai 1996, un rrom în vârstă de 26 de ani a fost împușcat și ucis de un polițist în județul Olt. La 2 iunie 1996, o echipă de gardieni publici a tras într-un grup de rromi din satul Coltău, rănind grav pe doi dintre ei, atât de grav încât piciorul unuia a trebuit amputat. În ultimele douăsprezece luni s-au înregistrat multe incidente în care forțele de ordine au folosit arme de foc împotriva rromilor, astfel încât este greu de crezut că asemenea evenimente reprezintă cazuri izolate.

Acest raport a fost realizat cu sprijinul a numeroși oameni, atât rromi cât și *gagii*, adică persoane ce nu aparțin minorității rromilor. Raportul abordează situația drepturilor rromilor în România și pune în evidență un tipar de violență a poliției îndreptată asupra membrilor acestei minorități. Cazurile prezentate, ca și monitorizarea generală a drepturilor rromilor în România realizată de *ERRC*, reprezintă baza recomandărilor noastre către guvernul român. Acest raport nu se referă la toate și nici măcar la majoritatea problemelor ce caracterizează situația rromilor din România din perspectiva drepturilor omului. Am hotărât să ne concentrăm numai asupra a ceea ce considerăm a reprezenta cele mai mari amenințări la adresa drepturilor fundamentale ale omului.

Cititorul trebuie să țină seama de dificultățile cu care s-a confruntat *ERRC* în România, rezultat al fricii și disperării victimelor și martorilor încălcărilor drepturilor omului. Doar în cazul unei singure razii a poliției investigate de *ERRC* victimele au fost de acord să li se citeze numele. În unele cazuri, cei intervievați au cerut *ERRC* să nu continue anchetarea acțiunilor poliției. Majoritatea comunităților de rromi cu care *ERRC* a venit în contact sunt în mod sistematic transformate în victimele hărțuierilor poliției. Mai mult, interviurile realizate pun în evidență faptul că martorii oculari sunt intimidați și probabil manipulați de poliție și de autoritățile locale. Teama de represalii și sentimentul de nesiguranță sunt prin urmare ușor de înțeles. Acesta este motivul pentru care *ERRC* nu publică numele victimelor și martorilor în majoritatea cazurilor descrise în acest raport.

ERRC dorește să sublinieze că nu aspiră să reprezinte punctele de vedere și prioritățile rromilor - sau țiganilor - din România⁴. În plus, auto-cenzura în prezentarea unor asemenea cazuri este și rezultatul necesității de a ne situa pe o poziție imparțială. Cititorul ar trebui să recurgă și la cărți scrise în afara domeniului promovării drepturilor omului, precum cea scrisă de Isabel Fonseca, *Bury Me Standing*⁵, pentru observații mai subiective și poate mai umane privind viața rromilor din România.

2. ABUZURI ALE TRECUTULUI ÎNCĂ NEREMEDIATE

Violența în masă împotriva minorității rromilor din România s-a atenuat în decursul ultimilor ani. Nimeni nu ar trebui însă să uite lunga serie de atacuri violente îndreptate în mod repetat împotriva unor comunități întregi de rromi. *ERRC* a făcut cercetări privind situația cazurilor mai vechi și mai bine mediatizate de încălcări ale drepturilor omului în cazul rromilor și a ajuns la concluzia că autoritățile statului român nu au reușit să-și îndeplinească datoria fundamentală de a face dreptate victimelor încălcărilor drepturilor omului din rândul rromilor.

Hădăreni

La data de 20 septembrie 1993, rromii Rupa Lucian Lăcătuș, Pardalian Lăcătuș și Mircea Zoltan au fost uciși de un grup de români și maghiari în Hădăreni, sat din județul Mureș. Ei au fost linșați după ce un român a fost înjunghiat mortal de unul dintre rromi în timpul unei certe ce avusese loc ceva mai devreme în aceeași zi. În timpul acestui incident, probabil cel mai violent dintre toate cazurile de violență comunitară din România, mulțimea furioasă a atacat și a dat foc unui număr de paisprezece case, a dărâmat alte cinci aparținând rromilor și a gonit locatarii acestora din sat⁶.

La momentul publicării acestui raport, nimeni nu a fost trimis în justiție pentru uciderea celor trei rromi sau distrugerea caselor din Hădăreni. În opinia Manuelei Ștefănescu de la Comitetul Helsinki Român, procurorul responsabil de acest caz în 1994 a arestat câțiva dintre infractorii împotriva cărora existau suficiente probe, dar presiunile exercitate la nivel local l-au obligat să-i elibereze în cursul aceleiași zile⁷. Cercetările făcute de *Fédération Internationale des Droits de l'Homme* în 1994 au ajuns la concluzia că, deși procurorul-șef a identificat ucigașii celor trei rromi, el s-a abținut să-i aresteze din cauza riscului de a crea agitație sau represalii din partea româno-maghiară⁸.

În afară de faptul că a declarat că s-au luat măsuri pentru judecarea infractorilor, guvernul român a promis și să finanțeze reconstrucția caselor distruse în timpul incidentului. Consiliul Județean Mureș a numit un comitet format din patru membri pentru a supraveghea și executa reconstrucția caselor din Hădăreni. Conform lui Istvan Hállér de la organizația *Pro-Europa*, doi dintre membrii comitetului erau angajați ai Comitetului Județean, în timp ce ceilalți doi, Gheorghe Găbudean și Gheorghe Bucur, erau primarul și respectiv vice-primarul comunei Chețani, de care aparține satul Hădăreni⁹. Dl. Haller a menționat și faptul că Găbudean și Bucur sunt reprezentanții partidului ultranaționalist de dreapta PUNR. În plus, vice-primarul, care locuiește în Hădăreni, era și el de față când au izbucnit acțiunile violente la adresa rromilor¹⁰.

Până în prezent, guvernul român a oferit sprijin financiar în valoare de 60 de milioane lei pentru reconstrucția caselor distruse în Hădăreni. Responsabilii locali susțin că opt din cele paisprezece case au fost reconstruite¹¹. *ERRC* a vizitat satul Hădăreni la data de 11 iunie 1996 și a descoperit că nici una din cele opt case nu fusese reconstruită adecvat. Golurile enorme dintre ferestre și pereți și acoperișurile ce nu acoperă casele decât parțial le fac nelocuibile. Câțiva dintre rromii ale căror case au fost arse locuiesc în grajdurile de lângă fostele case; alții și-au sacrificat resursele modeste pentru a face locuibilă măcar una din camerele caselor prost refăcute.

În toamna anului 1995, primarul Gheorghe Găbudean i-a adresat o scrisoare prefectului județului Mureș, Gavrilă Țâru, cu privire la celelalte șase case arse în septembrie

1993, arătând că trei dintre ele au creat “probleme speciale”, motivate de “comportamentul celor trei familii în comunitatea sătească” și de “gravitatea faptelor comise și atitudinea populației din Hădăreni față de aceste familii”. Prin urmare, conform spuselor primarului, cele trei case nu ar putea fi reconstruite în vechea lor așezare. Primarul a sugerat următoarele:

- Întrucât vecinii primei case sunt părinții românului ucis în timpul violențelor din 1993, ei refuză să locuiască lângă rromi. Prin urmare, familiei de rromi căreia i-a fost arsă casa i se va construi una nouă pe terenul unei rude;
- Un român a susținut că terenul pe care se aflase cea de a doua casă îi aparținuse înainte să fie confiscată de vechiul regim, așa că și l-a luat înapoi. Din această cauză, familia de rromi în chestiune va primi o casă în afara Hădărenilor;
- Locuitorii celei de a treia case sunt membrii familiei celor doi frați implicați în cearta inițială care a declanșat conflictul. Primarul a scris: “sugerez ca această casă să fie reconstruită - dacă guvernul va aloca bani pentru aceasta - oriunde preferă moștenitorii acestora”¹².

La începutul lunii iunie 1996, guvernul l-a informat pe președintele Consiliului Județean Mureș, Ioan Togănel, că nu se vor mai aloca bani pentru reconstrucția caselor din Hădăreni¹³. Prin urmare, aceste trei case, ca și altele trei, nu au fost reconstruite. Autoritățile române nu și-au ținut deci promisiunea oficială de a da victimelor măcar o compensație materială pentru pagubele grave aduse caselor și bunurilor lor. Prin retragerea sprijinului financiar, guvernul și-a abandonat responsabilitatea constituțională de a despăgubi un grup de cetățeni ale căror drepturi fundamentale trebuie să le asigure.

Ogrezeni

Lipsa unei reacții adecvate a autorităților române în cazul Hădăreni nu este o excepție. În situațiile în care rromii au căzut victime violenței comunitare din România, mecanismul legal nu s-a pus în mișcare. Cazurile au fost ținute pe rol pentru perioade de timp nedefinite. În acest timp, victimele sunt lăsate la voia întâmplării.

La data de 17 mai 1991, un grup de români a distrus casa lui Neagu Brătianu, în vârstă de 60 de ani, din satul Ogrezeni, județul Giurgiu¹⁴. Acesta nu s-a mai întors în Ogrezeni.

“Locuiam în Ogrezeni de 35 de ani. Copiii mei au mers la școală acolo până în ziua incendiului. Tot ce strânsesem vreme de 35 de ani a fost distrus de foc. Nu ne-au rămas decât hainele de pe noi. Nu aveam unde ne duce, ce mânca, ce face. Când ne-a ars casa, ne-au ars și toți banii. Am trăit de pe o zi pe alta doi ani, am dormit sub cerul liber, am mâncat ce am găsit prin gunoaie. Când am găsit de lucru, am lucrat. Anul acesta am avut în sfârșit suficienți bani ca să ne luăm un apartament de două camere în București. Copiii mei pot merge din nou la școală... Dar suntem respinși de comunitate. Dacă ne întorcem în Ogrezeni, or să ne omoare. Singura speranță este ca cei care ne-au făcut asta să primească ce merită...”¹⁵

Elena Poroi, în vârstă de 68 de ani, o altă victimă a violenței colective în Ogrezeni, trăiește în mizerie la periferia Bucureștiului.

“Am fost la Procuratura Județeană Giurgiu și am depus o plângere după incendiu. Am mers și să protestăm în fața Parlamentului și am cerut să ni se rezolve cumva

problemele, dar nu s-a întâmplat nimic. Soțul meu, Mariu Poro, a murit la un an după incident. A murit din cauza condițiilor groaznice în care a trebuit să trăim după ce am fost goniți și casa ne-a fost arsă. A trebuit să dormim în pădure și nu aveam decât hainele pe care le purtam când s-a întâmplat totul. A fost groaznic.

Deci soțul mi-a murit și am fost obligată să vând pământul pe care-l mai aveam în Ogrezeni ca să plătesc spitalul. Preotul din Ogrezeni a refuzat să ne dea actele soțului meu mort, dar am primit certificat de deces de la spital din București și l-am dus la Mereni, unde avem rude. Nu avem domiciliu legal aici și asta ne crează probleme mari. Poliția vrea să ne trimită înapoi la Ogrezeni, dar nu suntem bine veniți acolo. Nu avem dreptul la nici un fel de asistență medicală aici, pentru că oficial domiciliul nostru este în Ogrezeni, unde nu ne putem duce...”¹⁶

La data de 20 martie 1996, *ERRC* a participat la o audiere la tribunalul din Bolintin Vale, județul Giurgiu, privind violența comunitară îndreptată împotriva lui Neagu Brătianu și Elenei Poro din Ogrezeni. S-au prezentat opt reclamanți, inclusiv Neagu Brătianu, dar întrucât nici inculpații, nici avocații lor nu s-au prezentat, audierea s-a amânat pentru data de 15 mai 1996. De la prima audiere din 15 decembrie 1993, când trei din cei treisprezece acuzați au fost interogați, și până în martie 1996, nici acuzații, nici martorii nu au fost audiați de tribunal¹⁷.

În luna mai 1996, A.P.A.D.O. (Asociația Avocaților pentru Apărarea Drepturilor Omului), organizație cu sediul în Brașov, care a înființat de curând un oficiu pentru protecția legală a minorității rromilor, a depus o cerere ca acest caz să fie transferat unei alte instanțe, deoarece judecătoria din Bolintin Vale și Parchetul din Giurgiu au amânat rezolvarea cazului atâta vreme¹⁸. Prin urmare, cazul Ogrezeni a fost transferat la Brașov, împreună cu cazurile Găiseni și Bâcu, două cazuri similare de violență împotriva rromilor aflate pe rol la judecătoria din Bolintin Vale¹⁹.

De asemenea, A.P.A.D.O. a angajat un avocat pentru reclamanții din cele trei cazuri și va cere în curând includerea altor trei infracțiuni în actul de acuzare: propagandă naționalist-șovină (art. 317 Cod Penal), asocierea pentru săvârșirea de infracțiuni (art. 323 Cod Penal) și instigarea publică și apologia infracțiunilor (art. 324 Cod Penal). În continuare, A.P.A.D.O. va încerca să înlocuiască acuzația de “distrugere a proprietății private” (art. 217 paragraf 1 Cod Penal) cu “distrugere prin incendiere” (art. 217 paragraf 4 Cod Penal)²⁰. Noi audieri în cele trei cazuri sunt programate la Brașov cu începere din 30 octombrie 1996. Rămâne de văzut dacă schimbările în modul de argumentare legală vor avea efectul scontat și dacă infractorii vor fi condamnați, iar victimele vor primi compensații.

... Și multe alte cazuri

Forțele de ordine, organele de anchetă și judiciarul poartă răspunderea morală și legală pentru lunga serie de cazuri de violență comunitară împotriva minorității rromilor netrimise în judecată.

La un an și jumătate după un conflict petrecut în satul Lunga, județul Covasna, la 5 februarie 1990, în urma căruia câteva case au fost incendiate și distruse, nici un român sau maghiar nu a fost încă condamnat. Conform dosarului 33/P/1990, în luna iulie 1991, 31 de persoane erau acuzate de omor și alte 20 se aflau sub investigație. Cu toate acestea, dosarul a rămas neatins vreme de cinci ani, până la intervenția avocatului Sorin Vidican de la A.P.A.D.O. la data de 14 martie 1996²¹.

Săteni în majoritate de origine maghiară din Casinul Nou, județul Harghita, au gonit întreaga populație de rromi și le-au incendiat sau distrus casele și bunurile la 11 august 1990²². Dosarul (nr. 104/P/1990) a făcut nenumărate drumuri între Parchetele la nivel local, județean și național până ce poliția din Harghita a propus emiterea unei decizii de încetare a urmăririi penale la 22 august 1995, pe care Parchetul Județean Harghita a aprobat-o la 7 septembrie 1995. Decizia de încetare a urmăririi penale a fost motivată prin aceea că faptele fuseseră prescrise în 1995, deoarece fuseseră comise în 1990. Conform lui Silviu Jecu, avocat și președinte A.P.A.D.O., cercetările au fost blocate dinadins pentru a absolvi infractorii; s-a așteptat până la prescrierea faptelor²³.

La 6 iunie 1991, un rrom pe nume Adam Kalanyos a fost omorât în bătaie iar la 9 iunie 1991, 27 de case locuite de rromi au fost incendiate de o mulțime furioasă de maghiari din Plăieșii de Sus, județul Harghita²⁴. Cercetările întreprinse de avocatul Silviu Jecu privind legalitatea cazurilor au demonstrat că în două dintre dosarele întocmite, dintre care unul pentru incendiere, la 9 iunie 1991 (dosar nr. 7/P/1991) și unul pentru omucidere (dosar nr. 102/P/1991/0072/1991) - infractorii continuau să fie trecuți ca “necunoscuți” la cinci ani după comiterea faptelor. De altfel, cel de-al doilea dosar a fost trimis la arhive, deși fapta nu va fi prescrisă decât în 1998²⁵.

În plus, nu au existat condamnări pentru atacurile violente împotriva rromilor și caselor lor în Turulung, Reghin, Cuza Vodă, Călnic, Huedin și Mihail Kogălniceanu, în 1990, și în Bolintin Deal, Bolintin Vale și Vălenii Lăpușului, în 1991²⁶. Cazurile au fost fie închise, fie amânate la infinit.

Autoritățile române s-au dovedit în primul rând incapabile să apere rromii de pedepsele extrajudiciare colective la care au fost supuși de alți cetățeni români. Sistemul judiciar românesc nu a reușit să pornească mecanismul justiției atunci când victimele din rândul rromilor au cerut rezolvarea pe cale legală a infracțiunilor comise împotriva lor. Lipsa unei reacții la nivel oficial crează impunitate și apără în mod tacit violența împotriva rromilor.

3. VIOLENȚA OFICIALĂ

În decursul anilor caracterizați prin violență colectivă, autoritățile române au fost aspru criticate de organizațiile pentru drepturile omului pentru că nu au reușit să apere membrii minorității rromilor. Guvernul român a recunoscut problema violenței îndreptate împotriva rromilor și începând cu anul 1994 a inițiat metode de a o înfrunta.

În colaborare cu oficialități ale organelor însărcinate cu aplicarea legii din Statele Unite, Ministerul de Interne român a înființat un “Program de Prevenire a Violenței de Grup” în cadrul Inspectoratului General al Poliției. Printre metodele și tehnicile menționate în program, ministerul a pretins că va

“invita organizațiile guvernamentale și neguvernamentale și le va implica în crearea unor programe de prevenire a criminalității”²⁷.

Aceasta ar

“stimula persoanele cu autoritate morală în cadrul comunităților (intelectuali, proprietari, consilieri locali, polițiști, preoți, doctori) la dialog pentru a încuraja inițiativele de creare a unui grup civic cu funcții de control social în comunitate... Se vor organiza cursuri de inițiere în comunicare socială pentru membrii grupului civic...”

Programul spera de asemenea “să organizeze întâlniri ale grupului civic cu membrii comunității cu înclinații spre un comportament nepotrivit ce poate cauza reacții de respingere din partea majorității”.

Pe de altă parte, se urmărea

“rezolvarea conflictelor ce pot apărea între membrii comunității și găsirea unor modalități de a elimina tensiunile”.

Pe termen lung, programul de Prevenire a Violenței de Grup avea în vedere patru obiective:

- Să stimuleze dialogul social în cadrul comunității pentru a preveni apariția tensiunilor între membrii acesteia;
- Să faciliteze o mai bună înțelegere a comunității și a diversității culturilor din interiorul său;
- Să inițieze un dialog larg între comunitate și autoritate;
- Să elimine unele comportamente stereotipe capabile să genereze tensiuni în comunitate.

Cu toate acestea, rezultatele nu s-au apropiat de planurile idealiste ale ministerului. În loc să faciliteze promovarea dialogului inter-comunitar, forțele de poliție locale au recurs din ce în ce mai des la acte de violență și razii masive în perioada 1995 - 1996. O atmosferă întreținând riscul unor noi acte de violență - comise de această dată de poliție - și-a făcut acum apariția acolo unde înainte se încerca despăgubirea pe cale legală a victimelor. În paralel cu impunitatea instituționalizată - lipsa unor compensații pentru casele incendiate din Hădăreni și întârzierea sau blocarea desfășurării proceselor - violența oficială împotriva minorității rromilor se face acum remarcată în România²⁸.

3.1. RAZII ALE POLIȚIEI ÎN COMUNITĂȚILE DE RROMI

Raziile sunt evenimente publice majore. Poliția sosește în mașini, însoțită de câini. Întrucât sunt ostile rromilor și privesc comunitățile acestora drept tumori anti-sociale, raziile au multe elemente în comun cu invaziile - tactici stabilite anterior, un element surpriză și etalări grotești de forțe reale sau simbolice.

Organele de forță române declară în mod deschis că raziile reprezintă o strategie deliberată. Ele sunt privite ca acțiuni de prevenire necesare, ca serii de măsuri luate de autoritățile statului român pentru combaterea violenței comunitare din țară. Căpitanul Ioaneta Vintileanu de la Inspectoratul General al Poliției a declarat reprezentanților *ERRC* că poliția, îngrijorată de incidența ridicată a cazurilor de violență de grup în România, a decis să ia măsuri pentru a împiedca răspândirea acesteia:

“Strângem date din zone cu o incidență ridicată a criminalității, unde știm că se ascund infractori sau există persoane cu domiciliu ilegal. Când organizează o razie, poliția urmărește să identifice infractorii și să-i facă pe alți membri ai comunității să se simtă în siguranță și să aibă încredere că suntem capabili să ne opunem criminalității”²⁹.

Departamentul pentru Prevenire din cadrul Inspectoratului General al Poliției a informat reprezentanții *ERRC* că raziile nu vizează comunitățile de rromi mai mult decât orice alt grup din societatea română, întrucât criteriul folosit în alegerea comunității țintă pentru o razie este incidența încălcărilor legii³⁰. De asemenea, autoritățile române neagă existența unui element etnic în atacurile violente împotriva rromilor și distrugerea caselor locuite de ei. Cazurile de violență colectivă îndreptate împotriva rromilor au fost catalogate drept “reații spontane”, rezultat al frustrării crescânde a populației majoritare cauzată de “comportamentul anti-social” al minorității rromilor. În mod deloc surprinzător, Programul de Prevenire a Violenței de Grup definește cazurile de violență comună ca având un caracter pur social:

“În Romania, în perioada 1990-1995, au avut loc o serie de conflicte sociale... în care mari grupuri de persoane au organizat acțiuni violente... împotriva altor grupuri sociale”³¹.

Programul de Prevenire a Violenței de Grup nu vede însă decât o singură cauză a violenței comunitare:

“Conflictele în care sunt implicați țiganii au fost inițiate de tensiunile generate tocmai de modul de viață al unora dintre ei, care afectau drepturile fundamentale ale celorlalți prin activitățile lor ilegale...”³²

Ca rezultat, strategiile create pentru prevenirea conflictului la nivelul comunităților au urmărit interesele unei singure părți; scopul lor este numai de a împiedica pe rromi să mai comită infracțiuni, astfel încât populația majoritară să nu mai fie tentată să ia legea în propriile mâini. Nu au fost luate și nici măcar prevăzute măsuri de “eliminarea unor comportamente stereotipe” ale celor care atacă rromii și le distrug căminele. Principala problemă privind violența comunităților a fost definită ca fiind necesitatea de a trata cu minoritatea rromilor mai degrabă decât cu populația majoritară, întrucât, așa cum arată Inspectoratul General al Poliției, conflictele au fost cauzate “de adaptabilitatea socială redusă a acestui grup etnic”³³.

Cu toate că și-a afirmat clar această viziune în fața comunității internaționale, poliția emite foarte rar mandate de arestare, face declarații oficiale sau le comunică rromilor motivele pentru care sunt organizate razii. Motivația unei razii rămâne deci adesea obscură pentru victime și martori; după majoritatea raziilor, rromii rămân cu impresia că “au venit după cineva care a făcut ceva în sensul violării legii”. Victimele sunt lăsate într-o ceață de presupuneri. După o vreme, amintirea unei razii rămâne numai ca o urmă a puterii folosite arbitrar: “Au venit, deci trebuie că știu ei de ce au făcut-o”. Această absență a unor documente oficiale care să menționeze baza legală a raziei este convenabilă și pentru că scutește poliția de responsabilitate în cazul unor infracțiuni.

Unele razii sunt expediții de pedepsire, al căror unic scop “practic” identificabil este intimidarea. După asemenea razii, rromii descurajați, pierduți printre bunurile împrăștiate din casele lor sărace, rămân nelămuriți de ce zeci de apărători ai ordinii publice au trebuit să le ia cu asalt mahalalele.

În cazul altor razii, autoritățile expun motivele acțiunilor lor. Câteodată pretind că doresc să combată “domiciliul ilegal”; alteori, că “previn conflictele în interiorul comunităților”. Cea de-a doua motivație este absurdă. În același timp, ea reprezintă o simbioză perfectă între violență și eufemism³⁴.

Raziile descrise în subcapitolul următor sunt clasificate în trei categorii: razii nejustificate, razii pentru “domiciliu ilegal” și razii “pentru prevenirea criminalității”. Acest mod de clasificare a fost sugerat de chiar victimele și martorii lor, intervievați de *ERRC*. Cu toate acestea, ele nu se exclud reciproc: chiar dacă motivate diferit, toate raziile au un element comun - izbucnirea de furie se petrece dimineața devreme, la răsăritul soarelui. Pe întreg teritoriul României, oamenii cu “adaptabilitate socială redusă” sunt scoși din paturi în furgonetele poliției în lumina vagă a răsăritului. Chiar dacă noaptea represiunii comuniste s-a terminat, domnia luminată a statului de drept nu a început încă.

3.1.1. Razii nejustificate

În unele cazuri de razii ale poliției cercetate de *ERRC*, poliția sau autoritățile competente nu au prezentat nici o motivație oficială. Victimele unor asemenea razii au fost deci lăsate să presupună de ce a avut loc razia și ce legătură are evenimentul cu comportamentul lor. La momentul la care *ERRC* a cercetat aceste razii, victimele și martorii își pregătiseră povești elaborate, pline de supoziții, pentru a explica cazurile misterioase de violență oficială. Totuși, în absența unor declarații reale ale autorităților, motivele următoarelor razii rămân neelucidate.

Acăș și Mihăieni

În dimineața zilei de 25 august 1995, între orele 4:30 și 5:00, un grup înarmat de polițiști și jandarmi mascați și însoțiți de câini au atacat comunitățile de rromi din două sate învecinate, Acăș și Mihăieni, județul Satu Mare.

“Au intrat în absolut fiecare casă și au scos oamenii din pat, așa cum erau: bărbați, femei și copii la un loc. Fete tinere au fost scoase din pat pe jumătate dezbrăcate. Câteva aveau cămășile de noapte rupte și au fost împinse de un grup de polițiști de la unul la altul. Apoi, polițiștii s-au așezat pe două rânduri, față în față, și tinerii au fost obligați să treacă printre ei, în timp ce-i loveau cu bețe și bastoane. B.F. fusese operat la picior, așa că nu a putut să se ridice din pat. I-au băgat în gură un spray cu gaz

lacrimogen și l-au speriat de moarte, făcându-l să creadă că este o armă. Am văzut cum un grup de polițiști l-au forțat pe fiul meu adoptiv, în vârstă de 16 ani, să urce într-un camion, și am fugit spre ei să întreb de ce îl iau. Nu mi-au răspuns, dar mi-au spus să le aduc o ladă cu bere, pentru că sunt extenuați...³⁵”

Mai multe victime din rândul rromilor au descris felul cum, după o oră și jumătate de maltratări umilitoare, echipa mixtă de polițiști și jandarmi i-a înghesuit pe rromi în patru camioane și i-a dus la secția de poliție, unde au continuat să-i bată încă trei ore. Aproximativ 35-40 de persoane, inclusiv femei și copii, au fost luați cu camioanele. Conform spuselor lui F.F., în vârstă de 33 de ani, deținuții au fost obligați să măture curtea secției de poliție cu mâinile goale și să strângă gunoiul, îngenunchind pentru fiecare bucată în parte. De îndată ce lada de gunoi s-a umplut, polițiștii au răsturnat-o din nou în capul deținuților. Se spune că un tânăr a fost bătut peste spate cu o bucată de gard de sârmă.

Ferenc Patka, învățător în localitate, mulgea vacile când a început să audă zgomote ciudate dinspre secția de poliție aflată peste drum de casa lui.

“Era de parcă toți vecinii mei s-ar fi apucat să-și bată covoarele în același ritm. În timp ce-mi duceam vacile la câmp, am văzut un camion intrând în curte și i-am văzut dând oamenii jos din el. Au căzut din camion unul peste altul. Am văzut cum îi bat, cum îi umilesc, cum îi sperie cu câinii, și am fost șocat. M-am dus și l-am întrebat pe unul din polițiști ce se întâmplă. Mi-a răspuns că nu e treaba mea și să plec. Mi-am luat bicicleta și m-am dus în cartierul rromilor să văd ce s-a întâmplat. Am fost întâmpinat de femei și copii înlăcrimați, bărbați furioși și nervoși, și am văzut ușile și ferestrele distruse. Mai târziu, am aflat că scena la care asistasem fusese al doilea ‘transport’ de rromi la sediul poliției, cei din Mihăieni”³⁶.

Rromii din Mihăieni, un sat mai mic, aflat la 3 km de Acâș, au fost supuși unor hărțuiri similare în aceeași dimineață de 25 august 1995. Trei tineri, A.G. - 24 de ani, M.D. - 18 ani și R.G. - 19 ani, au declarat reprezentanților *ERRC* că poliția a sosit la aproximativ două ore după Acâș, în jur de 6:30 dimineața. Scenariul s-a repetat punct cu punct, în afară de faptul că numai bărbații au fost duși la secție. Au fost bătuți cu bețe tot drumul până la secția de poliție din Acâș. Apoi au fost puși să curețe curtea și au fost ținuți în băți până după prânz, când li s-a dat drumul³⁷.

Atât rromii din Acâș cât și cei din Mihăieni susțin că poliția nu le-a explicat motivele razei. Totuși, două evenimente anterioare, legate de două înmormântări, ar putea oferi, în concepția victimelor și martorilor, explicații în legătură cu motivația poliției. Conform victimelor, primul astfel de incident a apărut la înmormântarea unui băiețel rrom în vârstă de 8 ani, mort în urma unui icter. Înmormântarea a avut loc în cartierul rromilor din Acâș în noaptea de 24 spre 25 august 1995. Pentru că participaseră la înmormântare, rromii care nu trăiau în localitate și prin urmare nu aveau domiciliul legal în Acâș, au rămas aici peste noapte. Este posibil ca motivația poliției să fi fost în acest caz verificarea vizelor de reședință.

După spusele lui F.F., poliția a acționat însă fără a întreba pe vreunul dintre ei de unde este și ce caută acolo: “Fără nici o explicație au bătut pur și simplu pe toată lumea!” Nimănui nu i s-a arătat vreun mandat sau document de orice fel sau nu i s-a cerut să semneze vreun act, nici în Acâș, nici la secția de poliție. Dacă poliția a avut intenția să verifice vizele de reședință, atunci nu au făcut o treabă prea bună.

Cel de-al doilea incident care, în opinia martorilor, poate avea legătură cu raziile, este o ceartă care a avut loc între trei rromi și un român în data de 14 august 1995, în timpul căreia unul dintre rromi a fost ucis. Se pare că la înmormântare, o rudă bogată a victimei, care nu

locuiește în Acâș sau Mihăieni, ci în Satu Mare, a turnat vodcă pe cadavru și a spus că se poate odihni în pace, pentru că “moartea cu moarte se plătește”. Ferenc Patka crede că poliția din Acâș a folosit acest incident drept scuză pentru razii, pretinzând că țigani trebuie speriați.

La data de 28 august 1995, Ferenc Patka a fost chemat la secția de poliție din Acâș de colonelul Vasile Fernea, șeful inspectoratului județean de poliție.

“Într-o zi, în timp ce mergeam spre casă, am fost oprit chiar în fața casei de doi polițiști din Satu Mare (de la poliția județeană), care au spus că vor să stea de vorbă cu mine. Le-am spus că nu vreau să vorbim chiar acolo, că sunt pe proprietatea mea și că nu au dreptul să se afle aici fără permisiunea mea. O oră mai târziu, șeful poliției locale a venit să-mi spună că Vasile Fernea, șeful inspectoratului județean de poliție, a sunat și i-a cerut să-i stabilească o întâlnire cu mine. Ne-am întâlnit a doua zi, la ora zece, la secția locală de poliție”³⁸.

La întâlnire, poliția a încercat să-l intimideze pe Ferenc Patka pentru ca acesta să păstreze tăcerea asupra bățăilor administrate de poliție pe care le văzuse și auzise.

“A fost de-a dreptul ridicol. Au început prin a mă întreba dacă îmi dau seama că am încălcat legea. Am spus că nu și am întrebat ce făcusem. Au spus că am organizat o întâlnire publică fără permisiunea lor. Am negat aceasta și mi-au răspuns: ‘Negi că ai fost să te întâlnești cu țiganii pe 25 august? Nu se strânseseră mulți țigani când ai fost în cartierul lor? Și nu le-ai vorbit?’”

“Au încercat să mă facă să semnez o declarație prin care să pretind că tot ce scrisese Éva Báthory în articolul ei era neadevărat³⁹. Am refuzat, bineînțeles, și le-am povestit în amănunt tot ce văzusem. Au spus că dacă au a se plânge de ceva, țiganii trebuie să vină singuri să-și depună reclamațiile, de parcă mărturia mea nu ar fi fost valabilă!

În timp ce mă aflam acolo, cinci țigani din Acâș au fost aduși la secție să dea declarații despre ce se întâmplase pe 25 august. Desigur, erau foarte speriați, dar au încercat să povestească ce se întâmplase. Deși le era frică, au spus polițiștilor că fețele lor arată cum arată din cauză că fuseseră bătuți. Polițiștii le-au spus că mint și că probabil s-au îmbătat și au căzut sau cine știe ce altceva au făcut. Polițiștii i-au acuzat și de furt, întrebându-i ce venit au și spunând că este imposibil să supraviețuiască cu așa puțini bani, și că prin urmare trebuie că își suplimentează veniturile furând de la alții.

Nici una dintre mărturiile nu a fost luată în serios și nici eu, nici țiganii nu am fost puși să semnăm nimic. În sfârșit, după două ore și jumătate, pe mine m-au lăsat să plec. Șeful poliției din Acâș a spus că s-ar bucura dacă țiganii m-ar prinde și m-ar bate, ca să aibă satisfacția să mă vadă venind la el să depun o reclamație. I-am răspuns că trăiesc aici de 23 de ani și că nu am avut niciodată probleme cu țiganii”⁴⁰.

În luna august 1996 nu s-au luat nici un fel de măsuri legale împotriva acțiunilor ilegale ale forțelor de poliție în cele două sate, Acâș și Mihăieni. Éva Báthory a declarat reprezentanților *ERRC* că a trimis senatorului Ferenc Szabó toate informațiile privind raziile și că acesta a făcut o interpelare în Parlament la data de 5 septembrie 1995, după care a trimis o scrisoare de protest la Ministerul de Interne. Conform spuselor lui Ferenc Patka, satul Acâș a fost vizitat de reprezentanți ai ministerului în luna septembrie 1995, dar că, din câte știe el, vizita nu a avut nici un fel de consecințe legale⁴¹.

Conform art. 27 paragraful 1 din Constituția României, poliția poate pătrunde în domiciliul unei persoane numai cu învoirea acesteia. Excepțiile de la regulă sunt prevăzute în art. 27 paragraful 2:

- a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- b) pentru înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- c) pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice;
- d) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.

În plus, art. 16 lit (g) din Legea nr. 26/1994 privind organizarea și funcționarea poliției prevede că “în caz de infracțiuni majore, nu este necesar consimțământul persoanei sau autorizarea unui procuror”⁴².

Rromii din Acâș și Mihăieni au declarat reprezentanților *ERRC* că nu li s-au prezentat mandate de percheziție și nu li s-au dat explicații pertinente pentru raziile din 25 august 1995. Ioan Rus, Prim Procuror al județului Satu Mare, nu avea informații despre acest incident, dar la cererea *ERRC* l-a chemat pe Ioan Petruca de la procuratura din orașul vecin, Carei, care a confirmat la data de 8 iulie 1996 că nu s-au eliberat mandate de percheziție pentru raziile din 25 august⁴³.

Rromii din Acâș au declarat reprezentanților *ERRC* că poliția le-a luat buletinele. Rromii cred că s-a încercat astfel să fie împiedicați să ceară luarea unor măsuri legale pentru tratamentele la care au fost supuși:

“Ne-a fost imposibil să facem rost de certificate medico-legale. Ei (Institutul Medico-Legal din Satu Mare) au fost informați de poliție că nu trebuie să ne dea certificate. Polițiștii ne-au luat toate documentele la secție, și fără buletine nu putem intra la institut”⁴⁴.

Prin urmare, nici una dintre victime nu a depus reclamații privind incidentul. Datorită absenței unor reclamații scrise, procurorii români au considerat probabil că nu au avut loc încălcări ale legii. Din cauze necunoscute, ori de câte ori rromii sunt implicați, procurorii români consideră că trebuie să aștepte o reclamație scrisă înainte de a începe o anchetă judiciară. Este clar că nu este strict necesară primirea unei reclamații scrise pentru a declanșa o anchetă. Într-adevăr, *Qui parcit nocentibus innocentes punit; cine iartă pe cei vinovați îi pedepsește pe nevinovați*.

3.1.2. Razii organizate pentru “domiciliu ilegal”

Acțiunile de forță organizate de poliție la Acâș și Mihăieni în august 1995 nu reprezintă un fenomen izolat în România de azi. *ERRC* a vizitat numeroase comunități de rromi din diferite părți ale țării care au fost și rămân țintele raziilor poliției. În următoarele cazuri investigate de *ERRC*, rromii au declarat că polițiștii le-au spus că motivul raziilor este domiciliul ilegal într-o anumită zonă.

Colentina

Rromii din cartierul Colentina din București sunt în permanență hărțuiți de poliție, care fie îi acuză de diverse activități ilegale, fie declară că vor fi expulzați din casele lor pentru domiciliu ilegal. De obicei, aceste razii se termină cu amenzi pentru “domiciliu

ilegal”. Conform informațiilor deținute de *ERRC*, poliția a organizat cel puțin patru razii în această zonă în 1996. Prima razie a avut loc în ianuarie 1996.

“Într-o bună zi, la mijlocul lunii ianuarie 1996, între 5 și 6 dimineața, m-am trezit cu vreo zece polițiști în jurul patului. Mi-au dat cu gaz lacrimogen în ochi, m-au tras jos din pat și m-au trântit cu fața în jos și mâinile la ceafă. Au pătruns în fiecare casă și au luat toți bărbații pe care i-au găsit. Erau cam 60 de polițiști. Toți bărbații din comunitate - aproximativ 20 - au fost conduși cu forța la dube și duși la secția de poliție. Aici am fost toți fotografiați din față și din profil, ni s-au luat amprente și ni s-au cerut datele personale. După aproximativ 5 ore, am fost eliberați”⁴⁵.

La 6 iunie 1996, rromii din Colentina au fost din nou treziți între 5:00 și 5:30 dimineața, de această dată de aproximativ 50 de polițiști care au invadat zona. Jumătate din aceștia au înconjurat-o pentru a fi siguri că nu scapă nimeni. Conform spuselor unui martor în vârstă de 55 de ani, polițiștii au recurs la brutalități:

“Am fost trezit din somn cu lovituri de picioare. I-am întrebat dacă au ordin să intre în casă și mi s-a răspuns: ‘Nu, nu avem nevoie de așa ceva, pentru că locuiți aici ilegal’. Ne-au condus cu forța la mașini și ne-au dus la secția de poliție”⁴⁶. Cel puțin 20 de persoane - femei, bărbați și copii - au fost aduși la secție. A fost mai rău ca niciodată. Ne-au lovit cu picioarele și pumnii și ne-au înjurat. La secție ni s-au luat amprente, ne-au fotografiat și ne-au amendat cu sume cuprinse între 20.000 și 150.000 de lei pentru domiciliu ilegal. Când m-am întors acasă de la poliție, televizorul și aparatul video dispăruseră. Polițiștii mi-au spus că trebuie să ne plătim amenzile dacă le vrem înapoi”⁴⁷.

Dl. M.S., în vârstă de 31 de ani, are două fiice, de 7 și respectiv 8 ani. A venit în Colentina în urmă cu optsprezece ani să lucreze în construcții, dar cum construcțiile s-au sistat, este șomer. M.S. dormea când poliția i-a forțat ușa și a pătruns în casă în dimineața zilei de 6 iunie 1996, în jurul orei 5:

“Le-am cerut să-mi arate mandatul și am primit un pumn drept răspuns. Și eu și soția mea am fost duși la secția de poliție. Un polițist a lovit-o pe soția mea peste față. Le-am spus să n-o bată și mi-au zis că dacă nu tac mă bat și pe mine, așa că-i mai bine să tac! Au umplut mașinile și ne-au dus la secția de poliție. Fratele meu a fost adus cu cătușe la mâini. La secție, ne-au spus că o să ne dea foc. Nu avem unde ne duce dacă vin și ne demolează casele”⁴⁸.

Poliția a confiscat trei aparate video și un casetofon de la familia dlui. M.S. Dl. M.S. și soția lui au fost amendați cu 150.000 lei. A.T., în vârstă de 10 ani, a fost de asemenea dusă la secția de poliție.

“Am fost duși într-o cameră mare unde a trebuit să așteptăm până ne venea rândul. Mie nu mi s-a întâmplat nimic; au spus că sunt prea mică să-mi ia amprente. Fratele, mama și cumnata mea au fost amendați cu 10.000 de lei fiecare. O bătrână a fost bătută. Polițiștii voiau să afle unde este fiul ei, dar ea a spus că nu știe. Nu am putut vedea ce s-a întâmplat, pentru că a fost dusă într-o cameră separată, dar când s-a întors, avea o privire ciudată și aproape a căzut din picioare. I-a spus mamei mele că un polițist o ținuse de mână și celălalt o bătuse cu un băț peste ea”⁴⁹.

Raziile organizate împotriva comunităților de rromi par a fi o activitate de rutină pentru secția 7 poliție București. Noi razii au avut loc în zilele de 17 și 26 iulie 1996. Se pare că poliția a spus că va continua să organizeze razii până ce toți rromii își vor lăsa casele și se

vor muta din această zonă. În timpul celei de-a doua razii, trei sau patru bărbați din Colentina au fost aduși la secția 7 poliție și amendați cu 10.000 de lei fiecare. În timp ce se aflau acolo, au mai fost aduși și alți rromi⁵⁰.

Rromii au apărut în cartierul Colentina în 1970, să muncească pe unul din numeroasele șantiere de construcții ale regimului trecut. Ei spun că Ceaușescu le promisese că pământul va fi al lor. După revoluție, șantierele s-au închis și rromii au devenit șomeri. Astăzi, se consideră că ei s-au instalat aici pe un teren care nu le aparține. Își câștigă banii strângând cartoane și vânzându-le centrelor de reciclare. De asemenea, femeile strâng sticle goale din gunoaie. Rromii spun că au încercat să cumpere terenul de la autoritățile orașenești, dar că acestea i-au refuzat.

În afară de razii, rromii din Colentina sunt tratați de poliție ca forță de muncă neplătită. În după-amiaza zilei de 28 aprilie 1996, bursiera Fullbright Michelle Kelso din Statele Unite, care petrece mult timp în Colentina, a văzut un jeep al poliției intrând în zonă. Doi polițiști în uniformă au coborât din mașină și au anunțat prin megafon că încep verificarea caselor. După câteva minute, în jur de 10 persoane, femei și bărbați, au urcat în partea din spate a jeep-ului, care apoi a plecat. Una din femei, M.T., i-a explicat lui Michelle Kelso că o dată la o lună sau două, poliția apare să “recruteze voluntari” pentru curățarea secției de poliție, oferindu-se să le anuleze amenzile dacă organizează o echipă de măturători. Cum rromii nu își pot permite să plătească amenzile, bineînțeles că aleg curățenia. De obicei, petrec la secția de poliție 2-3 ore; acolo, ei spală geamuri, mătură și strâng gunoiul. *ERRC* consideră că nu există temeieri legale pentru aceste servicii forțate în folosul comunității, o pedeapsă neimpusă de nici un tribunal competent.

Colonelul Dumitru Gheorghe, șeful secției 7 poliție București, a declarat reprezentanților *ERRC* că raziile nu sunt organizate în această zonă în locuințe private, ci numai în “locuri publice”. Cazurile în care forțele de poliție au pătruns în casele rromilor sunt numite de colonelul Gheorghe “acțiuni”, nu “razii”. Totuși, nu a putut explica diferența dintre o “razie” și o “acțiune”. *ERRC* consideră că schimbarea numelui unui incident violent din “razie” în “acțiune” nu schimbă natura abuzivă a acestuia. Colonelul Gheorghe a mai declarat că toți cei care se plâng de purtarea poliției sunt infractori⁵¹.

Pata-Rât

În dimineața zilei de 23 iunie 1995, între orele 5:00 și 5:30, poliția a organizat o razie împotriva unei comunități de rromi din Pata-Rât, un sat situat la 8 km de orașul Cluj-Napoca. Aproximativ 20 de polițiști înarmați cu bastoane și arme de foc, cu șapte camioane, au pătruns în zona locuită de rromi, le-au forțat ușile și i-au scos pe rromi din paturile lor. Conform spuselor dnei. C.L., în vârstă de 22 de ani, întreaga comunitate formată din 160 de persoane a fost încărcată în camioane și dusă la poliția din Cluj.

La secție, rromii au fost introduși într-o cameră mare de unde au fost chemați unul câte unul într-o altă cameră pentru a fi amendați. Fiecare a primit o amendă între 20.000 și 150.000 de lei pentru domiciliu ilegal. Colonelul Ardeleanu, șeful poliției din Cluj, le-a spus, după cum declară rromii, că dacă nu pleacă din Pata-Rât într-o săptămână, poliția va veni din nou. Dl. C.K., în vârstă de 42 de ani, a declarat:

“Ei - polițiștii - au fost foarte violenți. M-au bătut cu pumnii peste spate. Mulți din copiii noștri au răcit în ziua aceea, pentru că ploua și eram îmbrăcați numai în pijamale. Când ne-au dat drumul, a trebuit să mergem pe jos până acasă. Un bărbat a fost bătut rău. A început să verse sânge și are probleme cu plămâni⁵²”.

Un băiețuș a declarat reprezentanților *ERRC* că fratele lui a fost dus într-o cameră separată, împreună cu vărul său, și că poliția i-a obligat să se bată între ei “ca să se amuze”. Conform spuselor lui A.L., în vârstă de 35 de ani, polițiștii au venit beți: “I-am văzut vomitând acolo, în spatele casei...”⁵³

Rromii din Pata-Rât spun zonei în care locuiesc “Dallas”. Această zonă este situată în afara Clujului, lângă groapa de gunoi unde muncesc. Rromii au început să se stabilească aici la începutul anilor '80, dar majoritatea a venit după 1989, când și-au pierdut slujbele la întreprinderile de stat din localitățile învecinate: Lupeni, Dezmir, Taga și Luna de Jos. “Dallas” este una din comunitățile alese de *Médécins sans Frontières* pentru un program intitulat “Sprijin pentru comunitățile de rromi subprivilegiate”. Patrick de Briey, directorul de program, a cerut să se întâlnească cu colonelul Ardeleanu imediat după razie, sperând să poată interveni pentru a proteja rromii de hărțuirii viitoare. Scopul principal al asociației *Médécins sans Frontières* a fost obținerea unui document oficial în sensul că rromii nu vor fi expulzați. Poliția s-a împotrivit însă emiterii unui astfel de document, după cum arată Patrick de Briey:

“Un acord scris ar fi însemnat recunoașterea oficială a existenței amenințării cu expulzarea. Acest pericol pare însă să nu existe, întrucât Primăria (în a cărei responsabilitate se află terenurile publice similare zonei în care se află așezarea rromilor) nu aflase nimic despre acțiunea poliției la momentul întâlnirii noastre, la data de 20 iulie 1995”⁵⁴.

Prin urmare, se pare că poliția din Cluj a luat singură inițiativa de a organiza razia și de a amenda rromii.

Bontida

Comunitatea de rromi din Bontida, un alt sat din apropierea Clujului, este de asemenea ținta raziilor poliției. Prima astfel de razie a avut loc la data de 25 februarie 1995⁵⁵. Mai recent, pe data de 23 februarie 1996, între orele 5:30 și 6 dimineața, în jur de 30-40 de polițiști înarmați cu bastoane și arme de foc, purtând căști și însoțiți de 7-8 câini, au pătruns în casele rromilor, i-au scos afară din paturi și le-au cerut actele. Conform dnei. S.K., în vârstă de 24 de ani, poliția i-a bătut cu pumnii și bastoanele, i-a obligat să se suie în mașini și a dus aproximativ 60 dintre ei la secția locală de poliție, unde li s-au luat amprentele și au fost amendați cu sume între 10.000 și 150.000 de lei⁵⁶.

Rromii din Bontida au declarat *ERRC* că nu li s-au prezentat mandate de arestare sau vreun alt document, în afară de chitanțele de amendă, nici înainte de a fi duși cu forța la mașini, nici la secția de poliție. Poliția a pretins că rromii nu aveau acte în regulă și că locuiau ilegal în localitate. S.K. declară însă că polițiștii au dus oamenii la secția de poliție pentru a fi amendați indiferent dacă actele lor erau în regulă sau nu. Dl. A.B., în vârstă de 30 de ani, a declarat că poliția a confiscat televizoare, aparate video și casetofoane de la toți cei care nu au putut dovedi cu chitanțe că acestea fuseseră cumpărate legal. La prezentarea chitanțelor dovedind că plățiseră amenzile, rromii și-au primit lucrurile înapoi⁵⁷.

Art. 25(2) din Constituție afirmă clar că “Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară...”, iar art. 26(1) afirmă că “autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată”. De asemenea, conform art. 41(3), “nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire”.

Cadrul legal ce reglementează domiciliul și evidența populației în România se află în prezent în curs de revizuire. Un proiect de lege privind evidența populației a fost adoptat de Senat în toamna anului 1995, deși Comitetul Helsinki Român criticase această propunere care pune în pericol o serie de drepturi și libertăți fundamentale, precum libertatea de mișcare și dreptul la viață intimă și de familie⁵⁸. Camera Deputaților nu a adoptat încă acest proiect de lege.

În România, înregistrarea adresei este asociată cu actele de identitate. Art. 2 din Legea nr. 61/1991 privind infracțiunile pedepsește “refuzul unei persoane de a prezenta actele de identitate”. Conform opiniei Comitetului Helsinki Român, aceasta “a permis comiterea a numeroase abuzuri de către poliție”⁵⁹.

Pe de altă parte, conform art. 41(7) din Constituție, “Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. *Caracterul licit al dobândirii se prezumă*” (sublinierea noastră).

Victimele celor trei razii pentru “domiciliu ilegal” nu știu ce prevederi legale au fost încălcate și ce drepturi le-au fost violate, dar au credința că ceea ce li s-a întâmplat a fost greșit. La urma urmei, *Debet sua cuique domus esse perfigium tutissimum*; pentru oricine, casa este cel mai sigur refugiu.

3.1.3. Razii pentru “prevenirea criminalității”

“Prevenirea criminalității” este unul din argumentele de predilecție invocate de organele de ordine din România pentru a explica organizarea raziilor. În unele cazuri investigate de *ERRC*, poliția le-a spus celor în cauză că au comis o infracțiune. Cu toate acestea, în majoritatea cazurilor nu li s-au prezentat mandate de arestare sau percheziție și nici nu s-a făcut trimitere la alte motive legale pentru pătrunderea în domiciliu și arestări.

Cazul familiei Vlad

În dimineața zilei de 17 ianuarie 1996, între orele 4:00 și 5:00, 4-5 dube de poliție au pătruns în cartierul rromilor de la periferia orașului Târgoviște, situat la 80 de kilometri nord de București. Maria Vlad, în vârstă de 41 de ani, a declarat reprezentanților *ERRC* că 20-25 de polițiști înarmați cu bastoane și arme de foc au pătruns în casă și i-au orbit cu lumina lanternelor. După aceea, polițiștii i-au tras afară din pat pe cei patru fii ai Mariei - Laurențiu, 16 ani, Iulian, 22 de ani, Cristian, 23 de ani și Georgian, 25 de ani - și i-au obligat să se urce în mașinile care așteptau afară. Dna Vlad declară că polițiștii s-au purtat cu brutalitate în momentul arestării.

Cei patru tineri au fost duși apoi la secția de poliție. Maria Vlad a declarat de asemenea că și alți bărbați din cartier au fost luați de poliție, dar că aceștia s-au întors repede, spre deosebire de fii săi. Iată ce s-a întâmplat la secția de poliție conform declarației lui Iulian Vlad:

“Am fost duși în camere separate. M-au lovit în burtă și în testicule. Mi-a fost frică că au să-mi distrugă fața, așa că am încercat să-mi apăr fața și capul cu mâinile. M-au bătut mult timp - vreo două ore, cred. După ce s-au oprit, m-au ținut legat cu cătușe la secție 36 de ore. În tot acest timp nu mi s-a dat nimic să beau sau să mănânc”⁶⁰.

Georgian și Cristian declară că au auzit țipetele fratelui lor din camera alăturată. Poliția pretinde că investigă un furt de fân și că voia ca frații Vlad să semneze declarații prin care să-și marturisească fapta.

Maria Vlad a sunat un avocat pe data de 17 ianuarie 1996. Avocatul, Dumitru Popa, a ajuns la secția de poliție în seara aceleiași zile. El i-a ajutat pe Georgian și Cristian să semneze declarații că nu fuseseră făptașii furtului, dar nu s-a întâlnit și cu Iulian:

“Știam că Iulian se află acolo și mama lui m-a rugat să-l ajut, dar ei (poliștii) mi-au spus să-i ajut pe ceilalți doi să-și facă declarațiile. Când mi-am dat seama că vor să mă facă să aștept și că era deja târziu, am plecat”⁶¹.

Georgian, Cristian și Iulian au fost ținuți 36 de ore la secție, ceea ce reprezintă o încălcare a legii⁶². Laurențiu, în vârstă de 16 ani, prea tânăr pentru a fi ținut în arestul poliției, a fost trimis la un centru de detenție pentru minori, tot pentru 36 de ore. Nici unuia din cei patru nu i s-a prezentat vreun mandat de arestare sau percheziție.

După eliberare, Maria Vlad l-a dus pe Iulian la laboratorul medico-legal din Târgoviște.

“Au refuzat să ne elibereze un certificat medical. Când și-au dat seama că avem nevoie de certificat pentru a dovedi tratamentul abuziv al poliției, au refuzat. S-au uitat la Iulian fără să întrebe măcar unde fusese lovit și au spus că nu se văd semne, apoi ne-au spus să plecăm”⁶³.

La data de 22 ianuarie 1996, familia a fost chemată verbal la poliție. Pe data de 23 ianuarie 1996, când au ajuns la secția de poliție însoțiți de avocat, li s-a spus că “nu mai este nevoie de ei”.

Familia Vlad a povestit reprezentanților *ERRC* că au fost hărțuiți sistematic de către poliție în mod similar. Poliția județeană și cea locală au negat categoric incidentul, pretinzând că familia Vlad trebuie să fi făcut mărturisiri false reprezentanților *ERRC*⁶⁴.

Conform dlui. avocat Popa, cei patru tineri erau suspectați de participarea la furtul fânului și la baterea unui paznic al firmei la momentul furtului, în jurul datei de 10 ianuarie 1996. Paznicul a declarat că la furt participaseră cam zece persoane, care îl și bătuseră. Deoarece fusese întuneric, paznicul nu putuse să identifice participanții și nu i-a putut identifica pe frații Vlad. Datorită incapacității poliției de a-i identifica pe infractori, procesul penal împotriva fraților Vlad nu începuse la data de 25 martie 1996, când *ERRC* a investigat acest caz.

După consultări cu Comitetul Helsinki Român, Maria Vlad a înaintat o plângere oficială la Parchetul Militar din Ploiești privind maltratarea fiilor săi, dar *ERRC* nu a luat cunoștință până în prezent de desfășurarea vreunei anchete privind comportamentul poliției. Comitetul Helsinki Român a trimis o scrisoare Procurorului Militar al României privind abuzurile poliției împotriva familiei Vlad⁶⁵. Cazul a fost făcut public de curând și de către Amnesty International, care i-a cerut Procurorului General al României “să inițieze o anchetă amănunțită și imparțială a tratamentului abuziv aplicat lui Iulian Vlad, să facă publice rezultatele și să trimită în justiție orice persoană vinovată de încălcări ale drepturilor omului”⁶⁶.

Bălteni

În ultimele 12 luni, comunitatea de rromi din satul Bălteni, situat la aproximativ 40 de kilometri de București, a fost ținta a cel puțin trei razii organizate de poliție și jandarmi. Ultima a avut loc la 17 ianuarie 1996. Dna. M.M., în vârstă de 49 de ani, a declarat *ERRC* că în dimineața zilei de 17 ianuarie 1996, la ora 5:00, două autobuze, un camion militar și patru mașini mici au pătruns în zona locuită de rromi. Trezită de zgomotul mașinilor, a ieșit din casă să afle ce se întâmplă și a văzut un număr imens - în jur de 200 - de polițiști și jandarmi înarmați și însoțiți de aproximativ 30 de câini. Aceștia au coborât din mașini și s-au îndreptat spre case.

“Au percheziționat fiecare casă, au intrat cu forța dacă nu era nimeni acasă, au căutat în fiecare colțișor, au tăiat până și fânul din paturi ca să se asigure că nu e nimic ascuns acolo...”⁶⁷

Majoritatea bărbaților comunității au fugit în pădurea din apropiere de îndată ce au auzit mașinile, dar G.M., în vârstă de 35 de ani, soțul lui M.M., era bolnav, așa că a rămas în pat când polițiștii au pătruns în casă. Polițiștii l-au obligat să se scoale din pat și l-au bătut cu bastoane.

Rromii au declarat *ERRC* că nu li s-au prezentat mandate de arestare și că atunci când au vrut să afle ce caută poliția acolo li s-a răspuns că fuseseră acuzați de furt de grâu și porumb de la ceilalți săteni din vecinătate. Dna. M.M. afirmă că a arătat poliției chitanțe pentru a dovedi că tot porumbul pe care îl avea fusese cumpărat, dar polițiștii i-au rupt chitanțele și i-au confiscat porumbul ca fiind furat. Polițiștii au acuzat de asemenea rromii de furt de lemne din pădurea învecinată și prin urmare au confiscat toate lemnele pe care le-au găsit în curțile caselor rromilor, pe care i-au și amendat cu sume cuprinse între 25.000 și 160.000 lei.

Pădurarul⁶⁸ Silviu Anason de la Ocolul Silvic Dâmbovița a declarat *ERRC* că i-a văzut pe rromi furând lemne, dar că nu s-a amestecat pentru că i-a fost frică. El pretinde însă că i-a fotografiat pe rromi în timpul furtului și că în ziua următoare a sunat la poliție să raporteze infracțiunea. Ca răspuns la cererea *ERRC* de a vedea fotografiile făcute de Anason, acesta a închis prompt ocolul silvic. El a explicat că fotografiile nu pot fi văzute decât la primele ore de program. Anason a afirmat de asemenea că furtul a avut loc noaptea și deci pe întuneric⁶⁹.

Colonelul Ilie Bălănoiu, șeful Inspectoratului Județean de Poliție Dâmbovița, a declarat reprezentanților *ERRC* că organizarea de razii în zonă reprezintă o strategie conștientă de prevenire a transformării tensiunilor rezultate în urma furturilor comise de rromi în ciocniri etnice “ca cele din Hădăreni și Bolintin Deal”. Conform spuselor sale, raziile au fost organizate numai în urma depunerii unor plângeri scrise și semnate, menționând numele infractorilor, și a aprobării unui procuror prin emiterea unui mandat de percheziție. Colonelul Bălănoiu nu a putut arăta *ERRC* nici un astfel de mandat însă, sub pretextul că acestea sunt păstrate la Parchetul Județean⁷⁰. La Parchetul Județean, Prim-Procurorul Florian Nicoară nu a găsit nici un mandat de percheziție pe care sa-l arate reprezentantului *ERRC*⁷¹.

Comitetul Helsinki Român s-a deplasat la Bălteni la data de 20 octombrie 1995 pentru a investiga două razii anterioare, organizate la 27 septembrie și 13 octombrie, în același an⁷². Reprezentanții Comitetului au afirmat la Procuratura Militară că raportul lor privind incidentele trebuie privit ca o plângere oficială în numele rromilor din Bălteni. *ERRC* nu a luat cunoștință de începerea unei anchete privind comportamentul poliției în acest caz.

Rezumat

Analizii politici au evidențiat faptul că este în natura autorităților să reacționeze disproporționat la întregul spectru al tulburărilor civile. Dar acest tip de reacție preventivă exagerată nu este pur și simplu reflexul normal al unei poliții mereu în alertă. Mesajul poliției către publicul român este de fapt “Lăsați-i pe țigani în seama noastră, ne ocupăm noi de ei, ca niște profesioniști”. Poliția pare să fi preluat linșarea, înfaptuită anterior de mulțimile furioase.

În urma unor episoade de violență de grup în primii ani de post-comunism, statul român a intervenit și și-a restabilit monopolul privind folosirea legitimă a violenței (Weber). Nici o lege modernă nu prevede însă prevenirea violenței extra-judiciare prin alte violențe concentrate împotriva comunității victimizate anterior, cu scopul de a păstra ordinea publică.

Conform Manuelei Ștefănescu, vice-președinte al Comitetului Helsinki Român și unul din cei mai energici critici ai acțiunilor guvernului român în materie de drepturile omului, raziile sunt organizate pentru a intimida și speria grupuri întregi de romi. Dna. Ștefănescu afirmă că femeile, copiii și bătrânii sunt intimidați deopotrivă, fără discernământ, și că aceste intimidări nu sunt în nici un caz menite să ajute la închiderea persoanelor suspecte de infracțiuni, așa cum se afirmă oficial⁷³. *ERRC* este de părere că afirmația sa este corectă și cazurile prezentate în raportul de față aduc dovezi în acest sens. În opinia noastră, poliția română încalcă mai multe legi și reglementări interne și internaționale.

În toate cazurile de razii investigate de *ERRC*, victimele au declarat că nu li s-au prezentat mandate de arestare, încălcând astfel art. 27 din Constituția României, conform căruia “domiciliul și rezidența sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără învoirea acesteia”. Paragraful 2 al aceluiași articol prevede derogările de la prevederile alineatului 1. Cu toate acestea, atâta vreme cât nu obțin “consimțământul” persoanelor rezidente în zonele în care au loc raziile și nu prezintă un mandat sau hotărâre judecătorească, poliția poate cu greu găsi scuze pentru acțiunile sale în alte prevederi constituționale. *ERRC* a încercat fără succes să identifice necesitatea de a “înlătura o primejdie privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane” (art. 27, alineat 2, lit. b) sau de a “apăra siguranța națională sau ordinea publică” (lit. c), sau necesitatea de a “preveni răspândirea unei epidemii” (lit. d). *ERRC* consideră că dacă oricare dintre aceste excepții a fost invocată, interpretarea acestor norme constituționale pare să fi fost mai largă decât ar fi strict necesar într-o societate democratică.

Reglementări cu privire la percheziționarea domiciliului apar și în Legea nr. 26/1994 privind organizarea și funcționarea Poliției Române. Conform art. 16 din această lege, poliția are dreptul “să intre în locuința persoanelor fizice, la solicitarea sau cu consimțământul scris al acestora, ori cu autorizația magistratului, în condițiile prevăzute de lege”. În același articol se stipulează însă că poliția are dreptul “să efectueze controale sau razii când există indicii cu privire la săvârșirea de infracțiuni ori ascunderea unor infractori sau bunuri provenite din infracțiuni”. Limitele legale ale unor asemenea acțiuni nu sunt specificate. În consecință, garanțiile constituționale existente pentru împiedicarea violării arbitrare a vieții private sunt subminate⁷⁴.

În majoritatea cazurilor anchetate de *ERRC*, victimele și martorii au afirmat că poliția și-a făcut apariția între 4:00 și 5:30 dimineața, deși legea prevede că perchezițiile la domiciliu nu pot fi organizate decât între orele 6 - 20⁷⁵.

Prin pătrunderea în casele rromilor, care au fost scoși cu forța din pat și duși la secție, poliția a depășit limitele folosirii rezonabile a forței. *ERRC* nu a putut confirma faptul că rromii s-ar fi opus acțiunilor poliției în timpul raziilor, ceea ce înseamnă că folosirea forței a fost nejustificată. În majoritatea cazurilor, victimele și martorii au afirmat că poliția s-a comportat extrem de brutal.

Art. 27 din Legea 26/1994 privind organizarea și funcționarea Poliției Române menționează că “polițistului îi este interzis să provoace unei persoane suferințe fizice ori psihice, cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o terță persoană, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori asupra unei terțe persoane”. Conform art. 29 al aceleiași legi, “personalul poliției este obligat să vegheze ca sănătatea și integritatea corporală a persoanelor a căror pază o exercită să fie pe deplin ocrotite”.

România a ratificat mai multe tratate internaționale, recunoscând astfel obligativitatea respectării acestor prevederi. Conform art. 17 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, “nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale”; “orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri”.

Conform art. 8 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, “orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale” și “nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură necesară într-o societate democratică”. Conform art. 13, “orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, *chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale*” (sublinierea noastră).

Conform art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, “nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod ilegal. Nimeni nu poate fi privat de libertate decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege” și “orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuire care i se aduce”. Art. 10 afirmă că “orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane”.

Art. 3 al Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art. 7 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice afirmă că “Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante”.

3.2. Folosirea excesivă a forței de către organele de ordine

ERRC este îngrijorat de numărul crescând de cazuri în care polițiștii și gardienii publici au recurs la arme de foc în incidente în care au fost implicați rromi. *ERRC* a investigat incidente de acest fel apărute în România în ultimele douăsprezece luni și consideră că recurgerea fără motive serioase la arme de foc pare a fi în creștere.

La 1 iunie 1995, Marcel Ghinea, în vârstă de 17 ani, a fost împușcat grav de poliție când a fost prins furând mașini în cartierul Voluntari, la periferia Bucureștilor. Amnesty Internațional a adresat o scrisoare Procurorului General al României, manifestându-și îngrijorarea față de acest caz. Procurorul General a informat organizația că ancheta incidentului a stabilit că acțiunea poliției s-a desfășurat în limite legale⁷⁶.

În luna februarie 1996, un gardian public a rănit prin împușcare un rrom bănuț de a fi furat dintr-o fabrică din Târgoviște. *ERRC* nu are cunoștință despre efectuarea unei anchete a incidentului.

La Buzău, pe data de 19 aprilie 1996, gardianul public Iulian Cristinel Ilie l-a împușcat mortal pe Dumitru Mărgean, în vârstă de 35 de ani, care pătrunsesse într-un șantier de construcții. Cazul a fost investigat de Comitetul Helsinki Român, care a ajuns la concluzia că situația nu justifică folosirea unei arme de foc⁷⁷. Iulian Cristinel Ilie a fost acuzat de omor conform art. 174 din Codul Penal la data de 28 mai 1996⁷⁸. Conform informațiilor primite de *ERRC*, cazul se află în prezent pe rol la tribunalul din Buzău.

Mircea-Mureșul Mosor, în vârstă de 26 de ani, a fost împușcat mortal de poliție în dimineața zilei de 9 mai 1996 în comuna Mărunței, județul Olt. Investigațiile *ERRC* au dezvăluit nepotrivirile dintre diferitele declarații ale poliției, ca și între acestea și declarația doctorului și a familiei victimei privind circumstanțele morții lui Mircea-Mureșul Mosor. Poliția a pretins că Mosor a atacat un polițist cu un băț, făcându-l pe acesta să-și folosească arma pentru auto-apărare, însă, conform fișei spitalului, el a fost împușcat în spate.

Conform unui comunicat emis de Inspectoratul Județean de Poliție Olt, cu sediul în Slatina, în dimineața zilei de 9 mai 1996, o mașină cu patru polițiști a oprit o căruță cu cai în care se aflau doi rromi, în apropierea râului Olt. Se pare că cei doi nu s-au oprit la semnalizarea polițiștilor și și-au continuat drumul. După o vreme, cei doi, urmăriți de mașina poliției, au abandonat căruța și au încercat să scape cu fuga. Mașina poliției i-a ajuns din urmă și unul din polițiști, Tudor Stoian, a coborât din mașină. A urmat o luptă. Conform raportului poliției, unul din rromi i-a tras un pumn lui Tudor Stoian, iar celălalt, Mircea-Mureșul Mosor, a apucat un băț. Stoian, care se afla la pământ, ținându-l pe celălalt rrom, l-a avertizat pe Mosor să nu se apropie, și-a scos arma și a tras un glonț în aer. Conform declarațiilor poliției, Mosor a ridicat însă bățul, pregătindu-se să-l lovească pe Stoian. Comunicatul poliției menționează că după aceasta polițistul a tras în Mosor, care a fost apoi transportat la spitalul din Drăgănești-Olt, unde a decedat⁷⁹.

Comunicatul mai sus menționat lasă cel puțin două întrebări principale fără răspuns: (1) Unde se aflau ceilalți trei polițiști la momentul incidentului? (2) Ce s-a întâmplat cu celălalt rrom, al cărui nume nu este menționat în comunicat?

Dr. Dan Jijău, de la spitalul din Drăgănești-Olt, a declarat reprezentanților *ERRC* că, spre deosebire de ceea ce se declară în comunicatul poliției, Mosor era deja mort când a ajuns la spital. Fișa medicală nr. 479 înregistrează cadavrul neidentificat al unui bărbat, sosit într-o mașină de poliție la ora 8:20 în dimineața zilei de 9 mai 1996. Toracele stâng prezenta o urmă de glonț, cauzată de un glonț care a intrat prin spate, a traversat cavitatea cardiacă și a ieșit

prin piept în regiunea cardiacă⁸⁰. Acest fapt contrazice versiunea poliției, conform căreia Mosor se afla cu fața la polițistul Stoian în momentul împușcării.

Nici Tudor Stoian, nici Ilie Gheorghe, unul din ceilalți polițiști, nu a putut declara *ERRC* nimic în legătură cu incidentul la care luaseră parte conform comunicatului poliției. Ei au preferat să trimită reprezentanții *ERRC* la Inspectoratul Județean de Poliție din Slatina. Conform declarației căpitanului Pârvulescu, cu care s-a stat de vorbă la Slatina, în incident fuseseră implicați doi polițiști și patru rromi. Când reprezentantul *ERRC* și-a exprimat neîncrederea, făcând referire la comunicatul poliției, căpitanul Pârvulescu s-a corectat repede și a modificat numărul participanților la incident. De această dată, căpitanul Pârvulescu a descris incidentul după cum urmează: de îndată ce Stoian a coborât din mașină, Mosor l-a atacat și l-a lovit cu un băț în cap, drept care Stoian a căzut la pământ. Lovit la cap și trântit la pământ, Stoian a tras în Mosor, care încerca să fugă.

Căpitanul Pârvulescu a mai explicat că ceilalți trei polițiști “nu văzuseră întregul incident, pentru că era întuneric”. El pretinde că incidentul a avut loc la ora 5:00 dimineața. El spune de asemenea că, întrucât Stoian coborâse din mașină în timp ce aceasta era încă în mișcare, între el și ceilalți trei era o distanță de cel puțin 50 de metri⁸¹.

În ceea ce îl privește pe celălalt rrom, căpitanul Pârvulescu pretinde că poliția nu știe nimic despre el, dar că este căutat. Familia victimei a declarat *ERRC* că Mosor era însoțit de fratele său, Ion Mirea, în vârstă de 28 de ani, în dimineața incidentului care a dus la moartea sa. Conform spuselor familiei, Ion Mirea a fost arestat de poliție la aproximativ o săptămână după incident, în jurul datei de 16 mai, și după știința lor se află închis de atunci la penitenciarul Jilava din București.

Varianta poliției este foarte puțin plauzibilă. Chiar luată în serios, această versiune dovedește neglijența polițiștilor implicați. În loc să-i stăpânească pe rromi, cărora le erau superiori din punct de vedere numeric, după cum le cerea datoria profesională, un singur polițist s-a luat după doi oameni și, dominat numeric, a împușcat mortal pe unul din ei.

ERRC consideră că răspunsurile căpitanului Pârvulescu privind rolul celorlalți trei polițiști sunt discutabile. Mai mult, cele două variante date de aceeași instituție (poliția județeană) se contrazic. Pe de altă parte, descrierea evenimentelor din comunicat, care trebuie privit ca o declarație oficială a poliției, nu corespunde fișei medicale, care arată clar că Mosor a fost împușcat din spate.

Împușcarea lui Mosor a fost anchetată la început de căpitanul Tudor Marin, dar de curând ea a fost preluată de Prim Procurorul colonel Slăvoiu de la Parchetul Militar București. *ERRC* a trimis o scrisoare Parchetului Militar prin care își exprimă îngrijorarea, atrăgând atenția asupra nepotrivirilor privind circumstanțele uciderii lui Mircea-Mureșul Mosor și cere Procurorului Militar să înfăptuiască o anchetă minuțioasă și imparțială a incidentului⁸². *ERRC* a primit un răspuns prin care Procurorul Militar ne asigură că aspectele menționate în scrisoarea noastră vor fi luate în considerare în timpul anchetării incidentului și promise să ne informeze asupra rezultatelor acestuia⁸³.

La data de 2 iunie 1996, la Coltău, sat situat la 9 kilometri de Baia Mare, o echipă de gardieni publici a tras într-un grup de rromi, rănindu-l grav la gât pe Nelu Craitar, în vârstă de 17 ani, și în picior pe Alexandru Rezmives, de 30 de ani. Ca rezultat al rănii, piciorul lui Rezmives a trebuit să fie amputat. Un al treilea rrom, Zoltan Rezmives, 32 de ani, a fost rănit ușor la față de așchiile de piatră smulse de un glonț ricoșat.

Victimele și gardienii publici au prezentat variante foarte diferite ale desfășurării evenimentelor care au condus la incidentul din seara zilei de 2 iunie 1996. Conflictul a început pe data de 1 iunie 1996, când doi gardieni publici angajați să păzească livada companiei SCIPOMAR, situată lângă satul Coltău, au prins un tânăr rrom furând cireșe. Conform declarației lui Mihai Cosma, șeful adjunct al gardienilor publici, Rezmives a refuzat să-și decline identitatea și prin urmare gardienii “au folosit într-o anumită măsură forța” împotriva lui. Mai târziu, el a fost eliberat. În jurul orei 22:00, în aceeași seară, un grup de aproximativ 30 de rromi înarmați cu bâte și unelte agricole au încercat să patrundă în fermă pentru a se răzbuna. Gardienii publici au tras focuri de avertizare și rromii au plecat. O oră mai târziu, când gardienii plecau de la lucru, rromii le-au blocat drumul. Conform versiunii gardienilor, aceștia au preferat să o ia pe alt drum decât de obicei, prin sat.

A doua zi, pe data de 2 iunie, șoferul gardienilor publici de serviciu - patru de această dată - a aranjat cu ei să se întâlnească în centrul satului, pentru ca aceștia să nu trebuiască să treacă prin zona locuită de rromi. Ca urmare a acestui aranjament, cei patru gardieni au trebuit să plece din livadă pe jos. Dl. Cosma afirmă că un grup mare de rromi, incluzând femei și copii, înarmați cu bâte, pietre și unelte agricole s-au adunat să-i aștepte pe gardieni. Rromii i-au înconjurat pe gardieni și unul dintre ei i-a atacat cu o sapă. În acest moment, gardienii au tras din nou focuri de avertizare, dar fără rezultat. Apoi au tras în pământ pentru a-i speria pe rromi. Dl. Cosma explică că rromii au fost loviți de gloanțele ricoșate din pământ⁸⁴.

Martorii rromi din Coltău au declarat *ERRC* că nu s-au strâns ca să-i aștepte pe gardieni. Fiind ziua alegerilor locale, era multă lume pe stradă. Alexandru Rezmives, fratele lui Roman, afirmă că s-a apropiat de gardieni să-i întrebe de ce l-au bătut pe fratele său cu o seară înainte și că drept răspuns aceștia au tras în el⁸⁵. La auzul împușcăturilor, locuitorii au ieșit să vadă ce se întâmplă. Când l-au văzut pe Alexandru la pământ, au început să arunce cu pietre în gardieni, care au reușit să scape trăgând în ei. Alți doi rromi au fost astfel răniți.

Unul din martori, Gabriel Linguraru, i-a rugat pe gardieni să nu tragă ca să se poată duce să cheme o salvare. Martorii afirmă că gardienii au continuat totuși să tragă. Întregul incident a avut loc în fața casei lui Iosif Covaci, președintele asociației locale a rromilor. Acesta nu se afla acasă la momentul incidentului, dar opt proiectile de armă automată au fost găsite pe drum lângă casa lui⁸⁶.

Decretul nr. 367/1971 privind regimul armelor de foc și munițiilor a fost modificat la data de 11 mai 1996. Dl. Cosma afirmă că noua lege nr. 17/1996 permite gardienilor publici să facă uz de arme de foc în situații în care înainte nu li se permitea să o facă. Legea interzice clar însă folosirea armelor în situații în care există riscul de a răni oamenii la întâmplare. Este clar că acest risc există în cazul adunării unui grup de persoane: “folosirea armelor de foc este interzisă:... b) în situații în care viața altor persoane este pusă în pericol”⁸⁷.

Când *ERRC* a investigat cazul Coltău, la data de 27 iunie 1996, rromii au susținut că nu au depus plângeri împotriva gardienilor publici. Incidentele implicând folosirea armelor de foc ar trebui însă anchetate chiar dacă victimele nu depun plângere. Spre deosebire de poliție, care se află sub jurisdicția procurorului militar, gardienii publici se află sub jurisdicția procurorilor civili. Cazul Coltău este anchetat de Parchetul Județean Maramureș, la Baia Mare. Prim Procurorul Eugen Roșca a declarat *ERRC*:

“Niște țigani au furat cireșe. A intervenit o echipă de gardieni publici, care au fost apoi atacați de un grup mare de țigani. Gardienii publici erau în legitimă apărare și prin urmare nu au comis nici o infracțiune”⁸⁸.

A.P.A.D.O. a declarat reprezentanților *ERRC* că studiază posibilitatea de a prelua acest caz în cadrul programului lor de apărare a victimelor din rândul rromilor împotriva abuzurilor privind drepturile omului⁸⁹.

ERRC a fost informat de curând că organe de ordine din România au deschis din nou focul asupra unui grup de trei rromi. În dimineața zilei de 26 iunie 1996, în jurul orei 1:00, în comuna Săcele din județul Brașov, cinci polițiști au văzut trei rromi cu cai cu saci în spinare. Conform ziarului local, poliția pretinde că rromilor li s-a făcut întâi semn să se oprească și apoi s-au tras opt focuri de avertisment în aer. Poliția declară că împușcăturile nu au avut rezultat; rromii au dispărut în întuneric.

În dimineața următoare însă, spitalul de urgență din Brașov a anunțat primirea a doi rromi, Marian Marsavela, de 20 de ani, și concubina sa de 17 ani, Ana Strica, care fuseseră împușcați în mâini. Marian Marsavela declară că se îndreptau liniștiți spre casa socrului său când au început împușcăturile. Conform ziarului local, Procuratura Militară urmează să investigheze incidentul⁹⁰.

ERRC consideră că frecvența incidentelor cu folosirea armelor de foc de către organele de ordine române este îngrijorătoare. Ele reprezintă nu numai violări ale drepturilor omului îndreptate împotriva rromilor, ci și o amenințare că asemenea incidente se vor repeta. *ERRC* atrage atenția autorităților române asupra următoarelor reglementări naționale și internaționale:

Art. 21 din Legea nr. 26/1994 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, care afirmă că “uzul de armă se va face în așa fel încât să ducă la imobilizarea celor împotriva cărora se folosește arma, *pentru a se evita cauzarea morții acestora*” (sublinierea noastră).

Art. 3 din Codul de Conduită al Națiunilor Unite pentru cei ce răspund de aplicarea legilor, conform căruia “responsabilii cu aplicarea legilor pot folosi forța numai atunci când este neapărat necesar și în măsura cerută de îndeplinirea misiunii lor, cu condiția ca ... forța... să fie folosită în mod excepțional” și “în conformitate cu principiul proporționalității”.

Principiile de bază ale Națiunilor Unite privind folosirea forței și a armelor de foc de către responsabilii cu aplicarea legilor, conform cărora “în îndeplinirea datoriilor ce le revin, responsabilii cu aplicarea legilor vor aplica metode neviolente, în măsura posibilului, înainte de a recurge la uzul forței și al armelor de foc. Ei pot folosi forța și armele de foc numai dacă alte metode se dovedesc inefficiente sau nu promet să ajungă la rezultatul intenționat”. Mai mult, responsabilii cu aplicarea legilor trebuie “să facă uz de acestea cu măsură și să acționeze *proporțional cu gravitatea faptei* și cu obiectivul legitim ce urmează a fi atins” (sublinierea noastră). În prevederile speciale se afirmă că “în orice caz, folosirea intenționată a armelor de foc cu scopul de a omorî este posibilă numai atunci când este absolut *inevitabilă pentru protejarea vieții*” (sublinierea noastră).

Este greu de făcut o legătură directă între razii și cazurile de folosire a armelor de foc. Aceste două forme de brutalitate a organelor de ordine române la adresa rromilor sunt din ce în ce mai frecvente în ultima perioadă; nu poate fi ocolită concluzia că acest nou tipar al violenței la nivel oficial își are rădăcinile în abordarea complet greșită a conceptului de violență comunitară de către poliție și Ministerul de Interne. Dacă rromii sunt considerați singura sursă de violență, și dacă strategia de prevenire a violenței în rândul maselor este definită doar prin luarea unor măsuri preemptive de stopare a infracționalității în rândul

romilor, atunci folosirea armelor de foc și a forței de către poliție va continua. Rezultatul Programului de Prevenire a Violenței de Grup cu greu ar putea fi descris drept o destindere a tensiunilor inter-comunitare.

4. Concluzii: revendicarea drepturilor legale

“Poliția este criticată fie că face prea mult, fie că nu face nimic”, s-a plâns Inspectoratul General al Poliției⁹¹. Acest sentiment însoțește colapsul procedurii legale în aplicarea legii și apariția unor practici polițienești care nu au nimic în comun cu protecția drepturilor civile ale membrilor minorității rromilor.

Violența de care se fac responsabile organele de ordine înseamnă de fapt o aprobare tacită a rasismului și atacurilor rasiste împotriva rromilor. De exemplu, în urma unei bătăi dintr-un bar de la periferia Bucureștilor, după care cinci case de rromi au fost distruse și li s-a dat foc, infractorii au pretins că atacurile lor au fost justificate, “de vreme ce poliția era de față și a fost de acord cu ce am făcut”⁹². *ERRC* vede în recurgerea la arme de foc împotriva rromilor de către poliție și gardienii publici o urmare logică a brutalității oficiale a poliției.

Din păcate, violența oficială are și o altă consecință, cu urmări deja palpabile: frica. În timp ce, în lunile de după primele izbucniri de violență, victimele nu se sfiau să spună ce li se întâmplase oricui era dornic să-i asculte⁹³, acum acestea se ascund din ce în ce mai des în spatele unui zid de tăcere.

Victimele încălcărilor drepturilor omului din rândul rromilor devin din ce în ce mai puțin pregătite să-și încredințeze soarta organizațiilor pentru drepturile omului. Victimele abuzurilor poliției prezentate în acest raport au fost foarte greu de convins să depună plângeri la poliție sau să intenteze proces polițiștilor care le-au chinuit. Victimele încălcărilor drepturilor omului, fie ei rromi sau nu, s-au arătat la fel de reticente să își decline identitatea în mod public.

În unele cazuri, acest fapt se datorează intimidărilor victimelor de către poliție. La Bălteni, în urma unei vizite făcute de Comitetul Helsinki Român în luna octombrie 1995, trei polițiști au venit să-l amenințe pe șeful comunității rromilor din localitate. I-au spus acestuia că, dacă mai vorbește cu străini, vor distruge satul. În majoritatea cazurilor însă, simplul fapt că oamenii își dau seama că garanții legale ai siguranței au devenit inamicii ei cei mai mari a fost de ajuns să-i reducă la tăcere pe toți în afară de cei mai îndrăzneți și curajoși.

Deși organizațiile rromilor din țară, ca de exemplu *Rromani CRISS*, recunosc importanța apărării drepturilor legale ale rromilor, mulți lideri locali ai rromilor nu consideră necesitatea de a-și revendica drepturile legale drept o prioritate în reprezentarea rromilor. În consecință, cu puține excepții, ei nu iau în considerare posibilitatea de remediere pe căi legale a doleanțelor lor și aleg calea medierii la nivel local. Adesea, aceasta degenează într-o strategie a schimburilor mutuale: liniște în schimbul păcii.

Într-una din comunități, un lider local al rromilor nu le-a permis cercetătorilor accesul în sat, pe motiv că discuțiile despre brutalitatea poliției îndurate de rromi nu ar face decât să producă suferințe inutile locuitorilor. Există la rromi instinctul spontan de “a nu crea probleme”. Pentru cei naivi, neinteresați în studierea problemei sau nepregătiți, acest fapt poate trece drept o dorință scrupuloasă de păstrare a ordinii publice, ce ar trebui să înflorească la orice cetățean român. Dar nu este așa; de fapt, acesta este efectul scontat al brutalității poliției.

Uneori, legăturile neortodoxe dintre infractori și victime au consecințe cel puțin controversate; în urma pătrunderii violente în locuința sa, care avusese loc cu câteva zile înainte, dl. V.T. a mers la poliție la data de 16 februarie 1996. Acolo, el s-a întâlnit cu doi polițiști care i-au explicat că razia a fost organizată după ce el fusese denunțat ca infractor.

Cei doi i-au promis să îl lase în pace dacă le dă o masă la restaurant. De frică, V.T. s-a declarat de acord.

“N-am avut de ales. Era vreo două zile mai târziu, pe 20 februarie. După două sau trei ore de mâncat și băut pentru care a trebuit să plătesc, mi-au spus că au greșit, că sunt un om bun și că nu am de ce să mă tem. Apoi m-au întrebat despre ceilalți rromi și mi-au cerut informații despre ei. Ne spuneau ‘prieteni’. Le-am spus că nu am nimic de zis despre nimeni și după o vreme m-au lăsat să plec”⁹⁴.

Un alt motiv al tăcerii este lipsa de speranță. Speranța s-a evaporat pentru țișanii români la șapte ani după căderea lui Ceaușescu. Prea mult au fost rromii dezamăgiți, prea mult înșelate așteptările lor ca într-o zi cineva să le facă dreptate. Multe victime au ajuns într-o stare de melancolie amară dincolo de frică. Viitorul le apare îndoielnic, nesigur.

Guvernul român nu a abordat încă problema brutalității oficiale îndreptate împotriva unor grupuri sociale privite ca indezirabile. Rromii nu sunt singurele victime ale acestei obișnuințe; în 1990, guvernul Iliescu i-a chemat pe minerii din partea de nord a țării să înăbușe demonstrațiile studențești. Mai recent a avut loc o razie a poliției la cursurile de yoga de la Universitatea București, aparent sub impresia că acolo se petreceau acte de o perversitate extremă. Rromii rămân însă ținta de predilecție a acțiunilor de forță masive și, deși autoritățile susțin contrariul, acestea sunt concentrate asupra grupurilor etnice; până în prezent, nu s-a întâmplat ca o comunitate întregă de persoane de naționalitate română să fie scoasă din paturi la ora 5 dimineața și dusă la secția de poliție.

Furia din zori a devenit cel mai recent episod din existența de secole a rromilor în România. Aceasta continuă astăzi într-o formă nouă și veche în aceeași măsură; “Rămânem aici pentru că nu avem unde ne duce”, explică ei. Și adaugă: “Vrem să rămânem aici pentru că aici ne-am născut”.

5. PENTRU O REGLEMENTARE JUSTĂ: RECOMANDĂRILE CENTRULUI EUROPEAN PENTRU DREPTURILE RROMILOR CĂTRE GUVERNUL ROMÂN

În concepția Centrului European pentru Drepturile Rromilor, următoarele puncte sunt de o importanță critică pentru începerea procesului justiției pentru rromii din România. *ERRC* îndeamnă guvernul României să adopte în întregime următoarele măsuri:

1. Să încheie într-o perioadă de timp rezonabilă toate anchetele oficiale în cazurile de violență comunitară împotriva rromilor din perioada 1989 - 1994; să aducă în fața justiției persoanele responsabile de infracțiuni comise împotriva rromilor și a bunurilor acestora.
2. În cazurile în care acest lucru nu a fost făcut, să deschidă anchete oficiale ale tuturor cazurilor de violență comunitară împotriva rromilor din perioada 1989 - 1994; să aducă în fața justiției persoanele responsabile de infracțiuni comise împotriva rromilor și a bunurilor acestora.
3. Să acorde ajutor financiar pentru reconstrucția tuturor caselor de rromi arse sau demolate în timpul atacurilor pe motive etnice din perioada 1989 - 1994.
4. Să ia o poziție clară împotriva tuturor măsurilor discriminatorii luate de autoritățile locale. Aceasta include inițierea unor măsuri pozitive împotriva devierilor arbitrare de la intențiile deciziilor guvernamentale, împotriva blocării dreptului de revenire a rromilor la domiciliile anterioare, ca și împotriva refuzului de a acorda sprijin și protecție în asemenea cazuri.
5. Să clarifice scopurile și metodele de organizare a raziilor poliției și să asigure legalitatea deplină a operațiunilor poliției, conform legilor române, prin introducerea unor măsuri de îmbunătățire a controlului și responsabilității.
6. Să realizeze o revizuire critică a tuturor legilor române reglementând comportamentul poliției; să inițieze reforma legală în cazurile în care legislația națională contrazice standardele internaționale stabilite în Codul de conduită pentru cei ce răspund de aplicarea legilor al Națiunilor Unite (1979) și principiile de bază pentru implementarea acestuia, adoptată de ECOSOC în 1989, ca și Rezoluția 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei: declarație privind poliția.
7. Să investigheze cu imparțialitate toate cazurile potențiale de purtare neconformă cu normele poliției menționate în acest raport și în rapoartele altor organizații pentru drepturile omului; să aducă în fața justiției persoanele care au încălcat legea prin depășirea autorității ce le revine, sau care au încălcat drepturile rromilor în exercițiul funcțiunii.
8. Să pună la punct un program de angajare a unui număr mai mare de rromi în poliție, ca strategie de îmbunătățire a respectului și încrederii în poliție în cadrul comunităților de rromi.
9. Să pună la punct, de sine stătător sau în colaborare cu organizațiile neguvernamentale, programe de instruire în domeniul dreptului și al drepturilor omului pentru responsabilii cu aplicarea legilor, cu accent pe apărarea drepturilor legale ale persoanelor aparținând minorității rromilor.

10. Să pună la punct, de sine stătător sau în colaborare cu organizațiile neguvernamentale, programe de informare a membrilor comunităților de rromi în legătură cu drepturile legale ce le revin.
11. Să adopte măsuri pentru facilitarea accesului rromilor la justiție; să sponsorizeze programe de asistență legală care să acorde asistență grupurilor dezavantajate, ca de exemplu rromilor.

6. BIBLIOGRAFIE

- Amnesty International, *Romania: Broken Commitments to Human Rights*, mai 1996
- Amnesty International, "AI Concerns in Europe: January - June 1996", iulie 1996
- A.P.A.D.O., "Report on the legal status of the cases Casinul Nou and Plăieșii de Sus" (nepublicat)
- APADOR-CH, "Human Rights Developments in Romania. The Activities of the Romanian Helsinki Committee. 1995 Report", 1996
- Cohen, Stanley, *Denial and Acknowledgement: The Impact of Information about Human Rights Violations*, Ierusalim: Centrul pentru Drepturile Omului, 1995
- FIDH (*Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme*), "Mission d'Enquête sur les suites judiciaires données aux meurtres, incendies et destructions de maisons appartenant à des Roms (Tziganes). 28 février - 5 mars 1994", 1994
- Fonseca, Isabel, *Bury Me Standing: The Gypsies and their Journey*, New York: Alfred A. Knopf, 1996
- Helsinki Watch, *Destroying Ethnic Identity: The Persecution of Gypsies in Romania*, New York: Human Rights Watch, 1991
- HRW/Helsinki, Romania, *Lynch Law: Violence Against Roma in Romania*, Vol. 6, No. 17, noiembrie 1994
- Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Poliției, Departamentul de prevenire a infracționalității, "Mob Violence Prevention Programme", România, 1996
- Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Poliției, Departamentul de prevenire a infracționalității, "Note About the Activities Developed By the Police Unities for Preventing and Controlling Ethnic Conflicts", România, 1996
- Project on Ethnic Relations, *Countering Anti-Roma Violence in Eastern Europe: The Snagov Conference and Related Efforts*, Princeton: PER, 1994
- Rromani CRISS, "Violence Committed by Administrative Organs - Statements in the Romanian Press" (nepublicat)
- Ștefănescu, Manuela și Câmpeanu, Vera, "Report on the APADOR-CH Fact-Finding Mission to Hădăreni and Târgu-Mureș (October 5-7, 1993)", 1993 (nepublicat)
- Ștefănescu, Manuela și Stan, Valerian, "The Romanian Helsinki Committee Report on the Situation in Balteni Village, Contesti, Dâmbovita", 1995 (nepublicat)
- Ștefănescu, Manuela și Stan, Valerian, "Raport asupra cazului familiei Vlad din Târgoviște", 7 martie 1996 (nepublicat)

7. ANEXE

Anexa A.

Scrisoarea primarului Gheorghe Găbudean către prefectul Târu Gavrilă

Anexa B.

Scrisoarea procurorului militar către Centrul European pentru Drepturile Omului

ENDNOTES

¹ Vezi de exemplu Helsinki Watch, *Destroying Ethnic Identity: The Persecution of Gypsies in Romania*, New York: Human Rights Watch, 1991; HRW/Helsinki, *Lynch Law: Violence Against Roma in Romania*, Vol. 6, No. 17, noiembrie 1994; Amnesty International, *Romania: Broken Commitments to Human Rights*, mai 1995, p. 25-38.

² În acest raport, expresia “violență oficială” este folosită de *Centrul European pentru Drepturile Rromilor* pentru a desemna violențele comise de responsabilii cu aplicarea legilor.

³ Vezi Project on Ethnic Relations, *Countering Anti-Roma Violence in Eastern Europe: The Snagov Conference and Related Efforts*, Princeton: PER, 1994. Raportul PER remarcă faptul că în general, în Europa Occidentală, “În loc să se recunoască că migrația rromilor este o problemă ce afectează întreaga Europă, există tendința ca aceasta să fie considerată mai degrabă o problemă a României, datorată situației demografice a rromilor din această regiune” (p. 8).

⁴ La data de 2 mai 1995, agenția Reuters a transmis știrea conform căreia guvernul român a schimbat numele oficial al celei mai numeroase minorități din țară din “rromi” în “țigani”. Purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe, Mircea Geoană, a explicat atunci că schimbarea a fost făcută pentru a alinia România la terminologia folosită de organizații precum Națiunile Unite. O explicație mai plauzibilă a acestei schimbări ar fi că guvernul român încearcă să evite similitudinea dintre cuvintele “rrom” și “român”. Conform opiniei liderului rrom Nicolae Gheorghe, decizia guvernului român este “o insultă” la adresa rromilor.

⁵ Vezi Fonseca, Isabel, *Bury Me Standing: The Gypsies and Their Journey*, New York: Alfred A. Knopf, 1996. Cu privire la valul de atacuri comunitare împotriva rromilor din România în perioada 1990-1993, vezi p. 140-197.

⁶ Conflictul violent de la Hădăreni a fost investigat minuțios de Comitetul Helsinki Român, Liga *Pro-Europa*, Amnesty International, *La Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme* și HRW/Helsinki. Pentru descrierea conflictului și urmările sale, vezi HRW/Helsinki (1994), op. cit., p. 22-28; Amnesty International (1995), op. cit., p. 28-31; Manuela Ștefănescu și Vera Câmpeanu, “Report on the APADOR-CH Fact-Finding Mission to Hădăreni and Târgu-Mureș (October 5-7, 1993)” (nepublicat); și FIDH (*Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme*), “Mission d'Enquête sur les suites judiciaires données aux meurtres, incendies et destructions de maisons appartenant à des Roms (Tziganes), 28 février - 5 mars 1994”, 1994.

⁷ Conform discuției purtate de *ERRC* cu Manuela Ștefănescu, vice-președinte al Comitetului Helsinki Român, 19 martie 1996, București.

⁸ FIDH, op. cit, p. 12.

⁹ La alegerile locale din iunie 1996, primarul și vice-primarul comunei Chețani au fost schimbați.

¹⁰ Conform discuției purtate de *ERRC* cu István Haller, director de program pentru drepturile omului al Ligii *Pro-Europa*, 15 martie 1996, Brașov. Implicarea vice-primarului în acest conflict este menționată și de FIDH în raportul pe anul 1994, p. 8 și 12.

¹¹ Scrisoarea adresată de primarul Gheorghe Găbudean prefectului Târu Gavrilă, pusă la dispoziția *ERRC* de István Haller, director de program pentru drepturile omului al Ligii *Pro-Europa*. Vezi Anexa A.

¹² Ibid.

¹³ Conform discuției purtate de *ERRC* cu István Haller, director de program pentru drepturile omului al Ligii *Pro-Europa*, 11 iunie 1996, Târgu-Mureș.

¹⁴ Dosarul nr. 2395/P/1993. Pentru descrierea conflictului din Ogrezeni, vezi Helsinki Watch (1991), op. cit., p. 62-64 și HRW/Helsinki (1994), op. cit., p. 15.

¹⁵ Conform discuției purtate de *ERRC* cu Neagu Brătianu, 20 martie 1996, Bolintin Vale.

¹⁶ Conform discuției purtate de *ERRC* cu Elena Poroi, 17 martie 1996, București.

¹⁷ Informație pusă la dispoziție de A.P.A.D.O., care a participat la audierea din data de 20 martie 1996. Printre acuzații se numără violarea de domiciliu (art. 192 paragraf 2 Cod Penal), distrugerea de bunuri aparținând altei persoane (art. 217 paragraf 1 și art. 75 (a) Cod Penal) și tulburarea gravă a liniștii publice (art. 321 paragraf 2, art. 41 paragraf 2 și art. 33 (a) Cod Penal).

¹⁸ Conform discuției purtate de *ERRC* cu Dan-Sergiu Oprea, avocat și coordonator al oficiului pentru apărare juridică al A.P.A.D.O., 3 iulie 1996, Budapesta.

¹⁹ Pentru informații privind incidentul de la Bâcu vezi APADOR-CH, “Human Rights Developments in Romania: The Activities of the Romanian Helsinki Committee; 1995 Report”, p. 78-80 și Amnesty International (1995), op. cit., p. 34-36. Pentru cazul Găiseni, vezi HRW/Helsinki (1994), op. cit., p. 16.

²⁰ Informație pusă la dispoziție de A.P.A.D.O. în luna iulie 1996. Adăugarea acuzației de “incendiere” este foarte importantă din punct de vedere procedural. Simpla “distrugere a proprietății private” necesită depunerea unei plângeri, în timp ce un caz de incendiere nu poate fi închis chiar dacă nu se depune o plângere sau dacă aceasta este apoi retrasă.

²¹ Pentru o descriere a conflictului vezi Helsinki Watch (1991), op. cit., p. 41-44 și HRW/Helsinki (1994) op. cit., p. 10-11. Conform informațiilor puse la dispoziție de A.P.A.D.O., Curtea de Apel din Brașov a cerut să i se transfere cazul la data de 14 martie 1996. Cazul trebuia trimis în acel moment Procurorului General, dar în luna septembrie 1996 el rămăsese la Brașov.

²² Pentru o descriere a conflictului, vezi HRW/Helsinki (1994), op. cit., p. 12.

²³ Raportul A.P.A.D.O. privind statutul juridic al cazurilor Casinul Nou și Plăieșii de Sus (nepublicat).

²⁴ Pentru descrierea conflictului vezi Helsinki Watch (1991), op. cit., p. 66-73, și HRW/Helsinki (1994), op. cit., p. 16-17.

²⁵ Raportul A.P.A.D.O. privind statutul juridic al cazurilor Casinul Nou și Plăieșii de Sus (nepublicat).

²⁶ Pentru informații concrete privind incidentele vezi Helsinki Watch (1991), op. cit., și HRW/Helsinki (1994), op. cit.

²⁷ Traducerea neoficială a versiunii în limba engleză a “Programului de Prevenire a Violenței Colective” primită de *ERRC* de la Inspectoratul General al Poliției, departamentul pentru prevenirea infracționalității, 27 martie 1996, București.

²⁸ Organizațiile locale pentru drepturile omului și ale rromilor au remarcat numărul crescând al raziilor efectuate de poliție în țară. Comitetul Helsinki Român a investigat câteva cazuri recente de acțiuni de forță organizate împotriva rromilor de către responsabilii cu aplicarea legii din România și a declarat *ERRC* că raziile poliției s-au înmulțit vizibil în ultimele 12 luni. *Rromani CRISS*, o organizație neguvernamentală a rromilor cu sediul în București, deține o documentație bogată a raziilor provenită din monitorizarea presei și a emis, la data de 18 iulie 1996, o declarație pe Romnet (un serviciu de poștă electronică ce se ocupă cu problemele rromilor), denunțând frecvența sporită a abuzurilor. În perioada 15-16 martie 1996, A.P.A.D.O. a organizat un seminar pentru familiarizarea asociațiilor rromilor cu proiectul de asistență legală acordată victimelor încălcărilor drepturilor omului din rândul rromilor și pentru a alege, cu ajutorul acestora, cazurile ce urmează a fi contestate. Participând la acest seminar, *ERRC* a remarcat faptul că toate cazurile recente de abuzuri comise împotriva rromilor aduse la cunoștința A.P.A.D.O. de către participanții rromi sunt legate de raziile ale poliției și jandarmilor.

²⁹ Conform discuției purtate de *ERRC* cu căpitanul Ioaneta Vintileanu, Inspectoratul General al Poliției, Departamentul de Prevenire, 27 martie 1996, București.

³⁰ Cercetările *ERRC* au demonstrat însă că raziile nu au fost efectuate împotriva nici unui alt grup etnic în afară de rromi.

³¹”Programul de prevenire a violenței de grup”, op. cit.

³²”Programul de prevenire a violenței de grup”, op. cit.

³³ Traducere neoficială în limba română după “Notă privind activitățile desfășurate de unitățile de poliție pentru prevenirea și controlul conflictelor etnice”, Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Poliției, versiunea în limba engleză, primită de *ERRC* de la Inspectoratul General al Poliției, Departamentul de Prevenire a Infracționalității, 27 martie 1996, București.

³⁴În privința drepturilor omului și a folosirii oficiale a eufemismelor, vezi Cohen, Stanley, *Denial and Acknowledgement: The Impact of Information about Human Rights Violations*, Ierusalim: Centrul pentru Drepturile Omului, 1995, în special capitolul 2, "Conceptul negării" și capitolul 5, "Raportul: Contra-reclamațiile și discursul negării oficiale". Discursul românesc prin care sunt explicate raziile se subscie noțiunii de "negare implicită"; conform definiției lui Cohen, aceasta înseamnă reacția de tipul "ce se întâmplă este justificat" la apariția violenței de stat organizate și poate fi recunoscută din expresii de genul "a trebuit să o facem" și "nu aveam altă alternativă".

³⁵Conform discuției purtate de *ERRC* cu I.F., 6 iunie 1996, în Acâș. La solicitarea martorilor sau a victimelor sau ori de câte ori a considerat că publicitatea îi poate pune în pericol s-au folosit inițiale în locul numelor. *ERRC* păstrează toate aceste nume în arhivă și le poate dezvălui dacă acest lucru este în interesul justiției.

³⁶Conform discuției purtate de *ERRC* cu Ferenc Patka, 6 iunie 1996, Acâș.

³⁷Conform discuției purtate de *ERRC* cu A.G., M.D. și R.G., 6 iunie 1996, Mihăieni.

³⁸Conform discuției purtate de *ERRC* cu Ferenc Patka, 6 iunie 1996, Acâș.

³⁹Éva Báthory, ziaristă la ziarul de limbă maghiară *Friss Újság* în Satu Mare, a strâns mărturiile rromilor. *Friss Újság* a publicat apoi articolul său cu privire la incident, aducându-l astfel în atenția publică.

⁴⁰Conform discuției purtate de *ERRC* cu Ferenc Patka, 6 iunie 1996, Acâș.

⁴¹Șeful poliției din Acâș a fost schimbat la puțină vreme după incident, dar nu este clar dacă destituirea - care a fost de fapt o promovare, conform spuselor celor intervievați - are vreo legătură cu raziile.

⁴²Art. 27 din Constituția României și art. 16 din Legea nr. 26/1994 privind organizarea și funcționarea Poliției Române.

⁴³Conform investigațiilor făcute de Éva Báthory în iulie 1996, în numele *ERRC*.

⁴⁴Conform discuției purtate de *ERRC* cu dl. I.F., 6 iunie 1996, Acâș.

⁴⁵Conform discuției purtate de *ERRC* cu doi tineri, E.T. și I.B., 17 martie 1996, Colentina, București.

⁴⁶Secția 7 poliție București.

⁴⁷Conform discuției purtate de *ERRC* cu N.N. în Colentina, București, 9 iunie 1996

⁴⁸Conform discuției purtate de *ERRC* cu M.S., 9 iunie 1996, Colentina.

⁴⁹Conform discuției purtate de *ERRC* cu A.T., 9 iunie 1996, Colentina.

⁵⁰Conform discuției telefonice cu Michelle Kelso, bursiera Fulbright, 29 iulie 1996.

⁵¹Conform discuției purtate de *ERRC* cu colonelul Dumitru Gheorghe, șeful poliției sectorului 7, 10 iunie 1996, București.

⁵²Conform discuției purtate de *ERRC* cu C.K., 8 iunie 1996, Pata-Rât.

⁵³Conform discuției purtate de *ERRC* cu A.L., 8 iunie 1996, Pata-Rât.

⁵⁴Conform discuției purtate de *ERRC* cu Patrick de Briey, 8 iunie 1996, Cluj-Napoca.

⁵⁵Rromani CRISS, "Violence Committed by Administrative Organs - Statements in the Romanian Press".

⁵⁶Conform discuției purtate de *ERRC* cu S.K., 8 iunie 1996, Bontida.

⁵⁷Conform discuției purtate de *ERRC* cu A.B., 8 iunie 1996, Bontida.

⁵⁸Vezi APADOR-CH (1995), op. cit., p. 5-8.

⁵⁹Ibid, p. 22.

⁶⁰Conform discuției purtate de *ERRC* cu Iulian Vlad, 25 martie 1996, Târgoviște.

⁶¹Conform discuției purtate de *ERRC* cu avocatul Dumitru Popa, 25 martie 1996, Târgoviște.

⁶²Art. 23(3) din Constituția României, conform căruia "detenția nu poate depăși 24 de ore".

-
- ⁶³Conform discuției purtate de *ERRC* cu Maria Vlad, 25 martie 1996, Târgoviște.
- ⁶⁴Conform discuțiilor *ERRC* cu colonelul Ilie Bălănoiu, șeful Inspectoratului de Poliție al județului Dâmbovița, și colonelul Ciupercă, șeful poliției Târgoviște, 25 martie 1996, Târgoviște.
- ⁶⁵Investigațiile Comitetului Helsinki Român în cazul familiei Vlad diferă într-o oarecare măsură de ale noastre. Pentru rezultatele anchetei CHR vezi Manuela Ștefănescu și Valerian Stan, “Raport asupra cazului familiei Vlad din Târgoviște”, 7 martie 1996 (nepublicat).
- ⁶⁶Vezi Amnesty International, “AI Concerns in Europe: January-June 1996”, iulie 1996.
- ⁶⁷Conform discuției purtate de *ERRC* cu M.M., 19 martie 1996, Bălteni.
- ⁶⁸”Tehnician silvic”
- ⁶⁹Conform discuției purtate de *ERRC* cu dl. Silviu Anason din inspectoratul silvic al județului Dâmbovița.
- ⁷⁰Conform discuției purtate de *ERRC* cu colonelul Ilie Bălănoiu, șeful Inspectoratului Județean de Poliție Dâmbovița, 25 martie 1996, Târgoviște.
- ⁷¹Conform discuției purtate de *ERRC* cu dl. Florian Nicoară, Prim Procuror la Parchetul Județean Dâmbovița, 25 martie 1996, Târgoviște.
- ⁷²Vezi APADOR-CH (1995), op. cit., p. 82-84, sau Manuela Ștefănescu și Valerian Stan, “The Romanian Helsinki Committe Report on the Situation in Bălteni Village, Conțești, Dâmbovița”.
- ⁷³Conform discuției purtate de *ERRC* cu Manuela Ștefănescu, vice-președinte al Comitetului Helsinki Român, 19 martie 1996, București.
- ⁷⁴Legea poliției a fost aspru criticată de organizațiile pentru drepturile omului precum Comitetul Helsinki Român, în opinia căruia anumite prevederi încalcă Constituția și unele standarde internaționale ratificate de România. Vezi APADOR-CH (1995), op. cit., p. 29-33.
- ⁷⁵Art. 103 din Codul de Procedură Penală. Comitetul Helsinki Român a atras însă atenția asupra faptului că următoarele prevederi anulează această garanție: “Percheziția începută între orele 6-20 poate continua și în timpul nopții. Ridicarea de obiecte și înscrisuri precum și percheziția domiciliului poate fi făcuta de către procuror și în timpul nopții”. Prevederile contrazic de asemenea Constituția României, deoarece art. 27(4) afirmă că “Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, în afară de cazul delictului flagrant”.
- ⁷⁶Amnesty International (1996), op. cit.
- ⁷⁷Manuela Ștefănescu și Valerian Stan, “Report on the Dumitru Mărgean case (Buzău)”
- ⁷⁸Dosar nr. 140/P/1996. Informație oferită de Comitetul Helsinki Român.
- ⁷⁹Ministerul de Interne, Inspectoratul de Poliție Județean Olt, nr. C/3158 din 16.05.1996.
- ⁸⁰Conform discuției purtate de *ERRC* cu dr. Dan Jijău de la spitalul din Drăgănești-Olt, 26 iunie 1996. Aceste elemente sunt confirmate de certificatul de deces nr. 181 emis de dr. Mircea Coandă de la laboratorul medico-legal al județului Olt la data de 10 mai 1996, prezentat *ERRC* de către familia victimei, conform căruia Mircea-Mureșul Mosor, născut la 8 noiembrie 1969, a decedat la ora 7:00 în dimineața zilei de 9 mai 1996, din următoarele motive: hemoragie internă și externă, rană de glonte și transfixie toraco-pulmonară.
- ⁸¹Conform discuției *ERRC* cu căpitanul Pârvulescu de la Inspectoratul de Poliție Județean Olt, 26 iunie 1996, Slatina.
- ⁸²Scrisoarea a fost adresată Generalului de Brigadă Samoilă Joarță. În această scrisoare, *ERRC* și-a exprimat îngrijorarea și pentru soarta martorului Ion Mirea, întrebând dacă acesta se află închis și în caz afirmativ, pe ce motive.
- ⁸³Scrisoarea Generalului de Brigadă Samoilă Joarță către *ERRC*. Vezi anexa B pentru textul complet al scrisorii.
- ⁸⁴Conform discuției purtate de *ERRC* cu Mihai Cosma, șef-adjunct al gardienilor publici din Baia Mare, 27 iunie 1996, Baia Mare.

⁸⁵Conform discuției purtate de *ERRC* cu Alexandru Rezmives, 27 iunie 1996, Coltău.

⁸⁶Conform discuției purtate de *ERRC* cu Iosif Covaci, 27 iunie 1996, Coltău.

⁸⁷Art. 52 din Legea nr. 17/1996 privind regimul armelor de foc și munițiilor.

⁸⁸Conform discuției purtate de *ERRC* cu Eugen Roșca, Prim Procuror la Parchetul Județean Mureș, 27 iunie 1996, Baia Mare. Procurorul responsabil de cazul Coltău este Ioan Bozai, care se afla în vacanță la momentul investigării cazului de către *ERRC*. Dosar nr. 101/P/1996.

⁸⁹Conform convorbirii telefonice avute de *ERRC* cu Dan-Sergiu Oprea, coordonatorul biroului de apărare juridică din cadrul A.P.A.D.O., 5 august 1996.

⁹⁰Știre apărută în ziarul *Bună ziua Brașov*, 27 iunie 1996.

⁹¹Conform discuției purtate de *ERRC* cu căpitanul Ioaneta Vintileanu și căpitanul Margareta Flesner, departamentul de prevenire, Inspectoratul General al Poliției, 27 martie 1996, București.

⁹²Conform discuției purtate de *ERRC* cu Elena și Nelu Mârza, 25 iunie 1996, Măgurele, București.

⁹³”Făceau ce li se părea normal: mergeau mai departe, se adaptau, supraviețuiau. Acești țigani nu aveau nici bani, nici materiale - și poate cel mai important - nici încredere să reconstruiască. Dar nu se sfiau să-și spună pățaniile. Ca și în alte așezări devastate, am descoperit că țiganii, abandonati aici după o adiere de interes din partea presei, sunt dornici să vorbească și cel mai adesea să se plângă oricui stă să-i asculte. Era de parcă nimeni nu-i mai întrebase niciodată nimic; aveau de revărsat rezerve nemăsurate de nedreptăți și denigrări ușor de dovedit cu acte, dar și sugestii, cereri fără legătură și totuși extrem de importante de făcut”, în Fonseca, Isabel, op. cit., p. 188.

⁹⁴Conform discuției purtate de *ERRC* cu V.T. din Bragadiru, 17 martie 1996.